

Saara Järvinen ja Kati Riekko

MEDIATAITOJA OPPIMASSA
Monipuoliset mediataidot Pikku Kakkosen
Mediakasvatuksen toimintatuokioiden tavoitteena

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Maaliskuu 2024

TIIVISTELMÄ

Saara Järvinen ja Kati Riekkö: Mediataitoja oppimassa - Monipuoliset mediataidot Pikku Kakkosen Mediakasvatuksen toimintatuokioiden tavoitteena
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden kandidaattiohjelma, varhaiskasvatuksen opettaja
Maaliskuu 2024

Tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelimme, millaisia mediataitoja Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille tuottamat Mediakasvatuksen toimintatuokioiden harjoittavat. Meitä kiinnosti myös selvittää, millä erilaisilla tavoilla medialaitteita käytetään osana tuokioita.

Toteutimme tutkimuksemme laadullisena tutkimuksena. Aineistona toimi Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille tuottamat Mediakasvatuksen toimintatuokioiden erilliset toimintaohjeet, joita oli yhteensä 78 kappaletta. Tutkimuksemme oli kaksi tutkimuskysymystä: mitä mediataitoja Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuissa toimintatuokioiden harjoittelun ja millä tavalla medialaitteita käytetään Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuissa toimintatuokioiden harjoittelun? Ensimmäistä tutkimuskysymystä varten analysoimme aineistomme teorialähtöisesti luokitellen ja toisessa tutkimuskysymyksessä analyysitapamme oli aineistolähtöinen.

Teorialähtöinen aineistonanalyysi tuotti kolme toimintatuokioiden harjoitettavaa mediataidon pääluokkaa, joihin kuhunkin kuului sisältöä kuvaavia alaluokkia. Analyysi tehtiin pohjaten Kansallisen audiovisuaalisen instituutin vuonna 2021 julkaisemaan Polkuja medialukutaitoon-oppaan sisältöön, ja pääluokkia löytyi kolme: medialukutaito, median tuottaminen ja turvallinen toiminta mediaympäristöissä. Nämä kaikki kolme pääluokkaa alaluokkineen olivat edustettuina aineistossa.

Aineistolähtöisen aineistonanalyysi vastasi toiseen tutkimuskysymykseen. Tuloksena löytyi neljä erilaista tapaa käyttää medialaitetta osana toimintatuokioita: mediasisältöjen katselu tai kuuntelu, median tuottamisen väline, tiedonhaun väline sekä pelaamisen väline.

Tutkimustulokset osoittivat, että tuokioiden tarjoavat monipuolisen mediataitoja kehittävän kokonaisuuden, jossa lapset pääsevät harjoittelemaan varhaiskasvatuksessa ohjaavissa opetussuunnitelmissakin linjattujen monipuolisten työtapojen avulla kriittistä ja tiedostavaa medialukutaitoa, vaikuttamista ja itseilmaisua mediaa tuottamalla sekä erilaisia turvataitoja koskien sekä mediasisältöjä että mediassa vuorovaikuttamista muiden kanssa. Medialaitteiden rooli ei nouse tuokioiden hallitsevaksi, ja niiden käyttö on tavoiteltavien mediataitojen kautta perustelua, lapsia osallistavaa ja vuorovaikutukseen kannustavaa.

Avainsanat: varhaiskasvatus, mediakasvatus, mediataidot, Pikku Kakkonen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	MEDIAKASVATUS	6
2.1	Lasta ympäröivä mediamaailma	6
2.2	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa.....	7
3	MEDIATAIDOT	11
3.1	Medialukutaito	12
3.2	Turvallinen toiminta mediaympäristöissä	13
3.3	Lapsi median tuottajana	15
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	17
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
5.1	Metodologinen lähestymistapa	19
5.2	Aineisto	20
5.3	Aineiston analyysimenetelmät	21
5.3.1	<i>Teorialähtöinen aineistonanalyysi</i>	22
5.3.2	<i>Aineistolähtöinen aineiston analyysi</i>	24
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	25
6.1	Keskeiset mediataidot Pikku Kakkosen toimintatuokioissa	25
6.1.1	<i>Medialukutaito</i>	26
6.1.2	<i>Median tuottaminen</i>	29
6.1.3	<i>Turvallinen toiminta mediaympäristöissä</i>	32
6.2	Medialaitteet toimintatuokioiden osana.....	35
7	POHDINTA	39
7.1	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	39
7.2	Tutkimusetiikka	44
7.3	Tutkimuksen luotettavuus	46
7.4	Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheet	47
	LÄHTEET	49
	LIITTEET	54
	Liite 1: Tutkimuksen aineisto.....	54

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	TEORIALÄHTÖISEN ANALYYSIN KÄSITEJÄRJESTELMÄ	23
TAULUKKO 2.	AINEISTON KVANTIFIINTI	26
TAULUKKO 3.	MINÄ MEDIAN KÄYTTÄJÄNÄ	29
TAULUKKO 4.	VASTUULLISUUS JA HYVÄ VUOROVAIKUTUS	35
TAULUKKO 5.	ERILAISET MEDIALAITTEEN KÄYTTÖTAVAT	36

1 JOHDANTO

Tämän kandidaattitutkielman tarkoituksena on selvittää, minkälaisia mediataitoja Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille tuottamat Mediakasvatuksen toimintatuokiot harjoittavat, ja miten medialaitteita käytetään osana näitä tuokioita. Tutkimustamme koskevista mediakasvatuksen toimintatuokioista osa on julkaistu vuonna 2022 ja osa vuonna 2024, ja ne löytyvät vapaasti hyödynnettävinä varhaiskasvattajille suunnatulta internetsivulta. Toivomme tutkimuksellamme selkeyttävämme niitä taitoja, joita mediakasvatuksella varhaiskasvatuksessa lapsille toivotaan kehittyvän, sekä erityisesti sitä, miten jo tutkimaamme valmiiksi tuotettua materiaalia voisi tavoitteisiin pääsemisessä hyödyntää.

Mediakasvatuksen tarve alati muuttuvassa, lapsia ympäröivässä mediatulvassa on kiistaton. Lapset elävät mediakulttuurin ja -laitteiden ympäröimänä. Tämän mediamaailman ymmärtäminen vaatii mediakasvatusta, joka harjoittaa monipuolisesti taitoja ymmärtää ympäröivää maailmaa ja opettelu aloitetaan jo varhaiskasvatuksessa (Kupiainen, 2002). Erilaisten mediataitojen opettelu sekä digitaalinen osaaminen ovat näkyvässä roolissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) laaja-alaisen osaamisen tavoitteissa, ja ovat näin ollen osana varhaiskasvatuksen sisältöä määrittelevää opetussuunnitelmaa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi hyödyntää tutkimuksemme tuloksia suunnitellessa varhaiskasvatuksen mediakasvatusta.

Toteutimme tutkimuksemme laadullisena tutkimuksena. Aluksi esittelemme tutkimuksemme teoreettisen viitekehyksen, joka perustuu aiempaan tutkimukseen mediakasvatuksesta ja sen tavoitteista, ja kytkemme mediakasvatuksen varhaiskasvatuksen kontekstiin. Teoreettisen viitekehyksen jälkeen esittelemme tutkimuksen toteutuksen, joka sisältää tutkimuskysymyksemme, kuvailun aineistostamme sekä tutkimuksen toteutuksesta. Tutkimuksen toteutuksen jälkeen avaamme, millaisia tuloksia saimme analyysiemme avulla. Lopuksi pohdinnassa peilaamme saatuja tuloksia

suhteessa teoreettisiin lähtökohtiimme, käsittelemme tutkimuksen luotettavuutta ja etiikkaa sekä merkitystä ja jatkotutkimusaiheita.

2 MEDIAKASVATUS

Käsitlemme tässä luvussa tutkimuksemme kannalta oleellisia teoreettisia käsitteitä ja avaamme näkökulmia sekä mediakasvatuksen lähtökohtiin että tarpeeseen yhteiskunnassa. Tarkastelemme mediakasvatusta ensin yleisemmin käsitteenä aiempien tutkimusten kautta, jonka jälkeen rajaamme mediakasvatuksen varhaiskasvatuksen kontekstiin.

2.1 Lasta ympäröivä mediamaailma

Media on ympärillämme päivittäin eri muodoissa. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin, jota kutsumme jatkossa lyhenteellä Kavi, (2021) määritelmän mukaan median käsite pitää sisällään erilaiset medialaitteet, mediasisällöt sekä median toimialan. Mediavälineiksi voidaan nimetä niin perinteisemmät joukkotiedotusvälineet kuin uudemmat digitaaliset välineet. Mediasisältöjä ovat puolestaan kaikki ne viestit, joita erilaisten mediavälineiden avulla tuotetaan, käytetään ja välitetään, kuten uutiset, elokuvat, valokuvat ja tekstiviestit. Median toimiala puolestaan ne tahot, jotka mediasisältöjä tuottavat ja välittävät, kuten uutistoimitukset. Kavin (2021) median määritelmän osaksi on nostettu myös median muodostamat ympäristöt, kuten sosiaalinen media, joissa ihmiset voivat toimia vuorovaikutuksessa toistensa kanssa.

Nykypäivän lapset kasvavat osana yhteiskuntaa, jossa digitaalisuus on arkipäivää ja sitä hyödynnetään niin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kuin yhteiskunnassa toimisessa ja oppimisessa (Opetushallitus, 2022). Kupiainen (2002) kuvaa lasten elävän mediakulttuurissa useiden erilaisten medialaitteiden ympäröiminä. Lapsia ympäröivän mediamaailman ymmärtäminen vaatii mediakasvatusta, joka harjoittaa siihen liittyviä taitoja, joiden opetteleminen aloitetaan jo varhaiskasvatuksessa. Hobbsin (2021) mukaan vauhdikkaasti muuttuvan median myötä myös mediakasvatuksen on tärkeää muuttua ja elää

joustavasti muutoksen mukana. Mediakasvatuksen tarve jatkuu läpi elämän muodostaen elinikäisen oppimisen prosessin (Hobbs, 2021).

Suonisen (2013) barometritutkimus pienten lasten mediankäytöstä osoittaa, että jo vauvaiästä lähtien pienten lasten elämään kuuluu vahvasti erilaiset mediat, kuten musiikki, lastenkirjat ja kuvaohjelmat, joita 0–8-vuotiaista lapsista puolet katsovat vähintään kerran päivässä. Mediankäyttö alkaa monella lapsella jo varhaiskasvatusiässä erilaisten mediasisältöjen muodostuen varhain tärkeäksi ja isoksi osaksi pienten lasten elämää ja kokemusmaailmaa. Tästä syystä mediakulttuuria ja -kasvatusta ei voi jättää varhaiskasvatuksen ulkopuolelle, vaan niiden on oltava osa varhaiskasvatuksen tavoitteellista sisältöä (Mustola & Rissanen, 2022; Sommers-Piironen & Hemilä, 2016).

Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus ilmaista itseään eri tavoin ja levittää mielipidettään esimerkiksi suullisessa, kirjallisessa tai painetussa muodossa vastuullisesti ja toisia loukkaamatta (Sopimus lasten oikeuksista 60/1991, 13§). Lapsilla onkin näin ollen yhdenvertainen oikeus oppia tutkimaan myös mediaa; kokeilla median tuottamista sekä opetella turvallista toimimista median parissa (Kavi, 2021).

2.2 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatus on moninainen ilmiö, jonka määrittely yksiselitteisesti on haastavaa. Yksi tulkinta on Reijo Kupiaisen ja Sara Sintosen (2009, s. 31), jonka mukaan *”mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta, ja sen osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri.”* Tämä tulkinta osuu hyvin myös varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen velvoittavuuteen varhaiskasvatuksen pedagogiikan tavoitteellisuudesta sekä pitää sisällään vuorovaikutuksen ja osallisuuden ulottuvuudet.

Mediakasvatuksen tarve on havaittu myös varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatusalaa ohjaavat asiakirjat ohjaavat ammattilaisia monipuolisesti mediakasvatuksen pariin. Vuonna 2022 julkaistussa tuoreimmassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) media on mainittu 12 kertaa ja termi luo veloitetta muun muassa tuottaa mediaa lasten kanssa, tuottaa ymmärrystä mediakriittisyydestä, ottaa toiminnassa huomioon lasten elämään liittyviä mediasisältöjä, ohjata lapsia käyttämään mediaa

vastuullisesti ja turvallisesti toiminnallisin keinoin sekä tukemaan lasten monilukutaidon kehittymistä, jonka osa medialukutaito on.

Koska media on läsnä lasten elämässä välillisesti ja välittömästi, osana leikkejä, osana arvojen rakentumista ja lasten identiteettiä, sen pääsyä varhaiskasvatukseen ei ole syytä estää, ja mediakasvatuksen ymmärtäminen ja hyväksyminen osaksi varhaiskasvatuksen sisältöalueita on välttämätöntä (Kupiainen, 2002). Tästä syystä myös Mertala ja Salomaa (2016) painottavat lasten kasvatuksen kannalta merkityksellisten mediakulttuuristen ilmiöiden hyödyntämisen tärkeyttä osana mediakasvatusta. Lasten eläminen varsin rikkaissa mediaympäristöissä määrittää siis osaltaan varhaiskasvatuksen mediakasvatusta ja sen tarpeellisuutta. Mustolan ja Rissasen (2022) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus hyödyntää lasten moninaisia mediaympäristöjä rakentaessaan pedagogisia sisältöjä, ja siten tukea sellaisten tietojen ja taitojen kehittymistä, joita lapset joka tapauksessa käyttävät ja tarvitsevat.

Varhaiskasvatus toimii mediakasvatuksen tärkeänä areenana. Mediakasvatuksen tavoitteet tukevat kokonaisuudessaan laaja-alaisesti myös varhaiskasvatukselle laissa asetettuja tavoitteita (Mertala & Salomaa, 2016). Varhaiskasvatustilain (540/2018, 1 luku, 3 §) määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteiksi muun muassa edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista sekä varmistaa lapsen osallisuus. Pentikäisen ja kumppaneiden (2007a) mukaan mediakasvatuksen toiminnan lähtökohtana on aina lapsi ja hänen mediaympäristönsä. Lapsilähtöisessä mediakasvatuksessa merkityksellistä on antaa tilaa lasten omille mediakokemuksille ja hyödyntää niitä varhaiskasvatustoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa (Ruhala & Salokoski, 2008). Salomaa (2023) korostaa, ettei mediakasvatus ole niin sanotusti oma oppiaineensa, jota toteutetaan irrallaan muusta toiminnasta, vaan sitä voidaan toteuttaa lukemattomin eri tavoin. Mediakasvatusta toteutetaan ottamalla se luonnolliseksi osaksi oppimisympäristöjä ja sen parissa hyödynnetään lapselle ominaisia tapoja toimia, eli leikkimistä, liikkumista, tutkimista ja taiteellista kokemista sekä ilmaisemista, kuten muussakin kasvatustyössä (Ruhala ym., 2008; Salomaa, 2017).

Mertala (2020) puolestaan linjaa mediakasvatuksen osaksi tieto- ja viestintäteknologiaosaamista painottaen kokonaisuuden laaja-alaisuuden tietoisuuden merkityksen ymmärtämistä, koska se mahdollistaa eri osa-alueiden integroimisen ja eheyttämisen monipuolisesti erilaiseen toimintaan. Mediakasvatus onkin opetusta mediasta ja medially sen sijaan, että keskityttäisiin yksittäisen laitteen hallinnan opetteluun. Vaikka teknisten laitteiden hallinta ei ole mediakasvatuksen edellytys, medialaitteiden avulla on mahdollista rikastuttaa pedagogista toimintaa (Mertala & Salomaa, 2016). Varhaiskasvatuksen tavoin myös mediakasvatus voidaan kuvata olevan tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään saamaan aikaan kasvatuksellisia vaikutuksia kasvatettavassa osapuolella (Kupiainen, 2009).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2022) ohjaavat alan ammattilaisia hyödyntämään medialaitteita, sovelluksia ja ympäristöjä monipuolisesti ja luovasti toiminnassa edistääkseen lasten koulutuksellista tasa-arvoa, luovan ajattelun taitoja, yhteistoiminnallisuutta sekä monilukutaitoa monipuolisesti, vastuullisesti sekä turvallisesti. Mediakasvatuksen sisällöt tulee siis nähdä huomattavasti laajemmassa kontekstissa kuin esimerkiksi pelien, lasten elokuvien tai ohjelmien katsomisena varhaiskasvatuksessa (Buckingham, 2005). Lapset osaavat usein käyttää teknisesti erilaisia medioita ja laitteita edellistä sukupolvea paremmin, joten mediakasvatuksen tärkeimpiä tavoitteita on tukea lasten taitoa lukea, tulkita ja arvioida kriittisesti erilaisia mediasisältöjä sekä kohdata lasten elämässä läsnä olevaa mediaympäristöä (Mustola & Rissanen, 2022). Mustola ja Rissanen (2022) painottavat myös lasten mediakokemusten yhdessä käsittelemisen tärkeyttä yhdessä aikuisten ja vertaisten kanssa.

Kupiaisen (2007) tuottama käsite, varhaiskasvattajan mediapedagoginen viisaus, yhdistää edellä mainitut seikat siten, että mediapedagogisesti viisas kasvattaja oivaltaa lasten varhaiskasvatukseen tuomat merkitykset ja kokemukset sekä kykenee työstämään nämä pedagogisesti mielekkäällä tavalla. Mediakasvatuksen lähtökohtana on, että kasvattaja tiedostaa ja tunnistaa median roolin lasten arjessa sekä ymmärtää mediakasvatukseen liittyvän kasvatustietoisuuden kehittämisen välttämättömyyden (Mertala & Salomaa, 2016). Tärkeintä varhaiskasvatusta rakentavalle henkilöstölle onkin tiedostaa median merkitys lasten maailmassa sekä ohjata lapsia käyttämään monipuolisesti, tasapainoisesti ja kokemuksellisesti mediaa (Kupiainen, 2007).

Varhaiskasvatuksessa digitaaliset laitteet ja ympäristöt toimivat osana monipuolisesti rakennettua oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla on luoda myönteisiä tunnekokemuksia lapsille median parissa ja pitää yllä iloa ja luovaa toimintaa innostaen oppimaan yhdessä (Kavi, 2021). Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa luo lapsille mahdollisuuden avartaa ja tutkia maailmaa sekä henkilöstölle tehtävän tunnistaa lasten kiinnostusten kohteita, ja sanallistaa niitä ymmärrettäviksi asioiksi ja ilmiöiksi samalla tukien lapsen kasvua, osallisuutta ja oppimista sekä lapsen identiteetin luomista (Kupiainen, 2007; Kavi, 2021).

Mediakasvatus tarjoaa kaikille valtavasti mahdollisuuksia tutkia ja ymmärtää maailmaa. Sintosen (2018) mukaan mediakasvatus on laaja alue laajoine tavoitteineen. Tähän viitaten Salomaa (2023) korostaa väitöskirjassaan mediakasvatukseen liittyvien käsitteiden ymmärtämisen tärkeyttä pedagogisen, mediakasvatuksellisen toiminnan suunnittelun ja kehittämisen sekä mediakasvatuksen punaisen langan säilymisen kannalta. Käsitteiden operationalisoiminen käytäntöön on tärkeä vaihe varhaiskasvatuksen henkilöstöllä mediakasvatuksen toteuttamisen alkupuolilla. Tämä auttaa yleisesti mediakasvatuksen ja sen pyrkimysten ymmärtämisessä (Salomaa, 2023). Mediakasvatuksessa, niin kuin yleisesti varhaiskasvatuksessa, olisi tärkeää muistaa myös arjen pienten hetkien merkitys uuden oppimisessa. Sintonen (2018) painottaa, että usein lasten mediaan liittyvän ajattelun ja toiminnan kehittymisessä merkittävään rooliin nousee arjen pienet valinnat ja teot, lasten ja aikuisten väliset kohtaamiset sekä lasten itsenäiset tai keskinäiset oivaltamiset. Tärkeää on huomioida, että lapsi saa kasvaa sellaisessa mediaympäristössä, jossa hän saa kokea olevansa aktiivinen toimija ja keskipisteessä.

3 MEDIATAIDOT

Nykypäivänä lapsia ympäröivässä vilkkaassa mediaympäristössä selviäminen vaatii monipuolista taitoa, tietoa ja ymmärrystä. Mediakasvatuksen tavoitteena on tukea näiden tärkeiden taitojen kehittymistä, joita lapset tarvitsevat kyetäkseen toimimaan erilaisissa mediaympäristöissä turvallisesti.

Olemme avanneet edellisessä luvussa mediakasvatuksen teoreettisia lähtökohtia aiemman tutkimuksen valossa, sen tarvetta nyky-yhteiskunnassa rajaten mediakasvatusta varhaiskasvatuksen kontekstiin. Salomaa (2017) linjaa mediakasvatuksen tavoitteeksi tuottaa lapselle mediataitoja. Mediataidot ovat ajattelun ja tekemisen työkaluja, joita lapsi tarvitsee pärjätäkseen, nauttiakseen ja toteuttaakseen itseään mediakulttuurissa. Niitä voisi kutsua myös mediakulttuurin kansalaistaidoiksi.

Tässä luvussa avaamme tarkemmin mediakasvatuksen tutkimuksesta nousseita erillisiä mediataitoja: medialukutaito, turvallinen toiminta mediaympäristöissä sekä median tuottamisen harjoittelu. Niinistö ja Ruhala (2007) määrittelevät mediataidot mediakulttuurissa elämisen perusvalmiuksia, joita ovat tiedon hankkiminen medially ja mediasta, viestiminen ja itsensä ilmaiseminen eri medialaitteita käyttäen, erilaisten mediasisältöjen arvioiminen ja analysoiminen. Näitä taitoja kehitetään mediakasvatuksen avulla. Kyseiset taidot nousivat esiin myös aiemmasta mediakasvatusta koskevasta tutkimuksesta. Nämä taidot löytyvät myös Kavin (2021) tekemästä oppaasta Polkuja medialukutaitoon: opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Opas on kehitetty osana valtakunnallista Uudet lukutaidot -kehittämishjelmaa, joka on toiminut vuosina 2020–2023. Uudet lukutaidot -kehittämishjelman on toteuttanut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti yhdessä Opetushallituksen kanssa.

3.1 Medialukutaito

Palsa (2016) kirjoittaa laajasti medialukutaidon käsitteen moninaisuudesta ja siitä, kuinka vaikeaa sitä on yksiselitteisesti määritellä. Medialukutaito määritellään kuitenkin usein mediakasvatuksen keskeisimmäksi tavoitteeksi, ja käsitettä on tärkeää tarkastella toimialakohtaisesti kunkin alan ominaispiirteitä kunnioittaen. Koska tutkielmassamme medialukutaitoa tarkastellaan varhaiskasvatuksen kontekstissa, päädyimme noudattelemaan määritelmässämme Potterin (2010) kokoamista tulkinnoista Adamsin & Hammin (2001) tulkintaa, joka linjaa medialukutaidon olevan enemmän kuin median tuottaman kuvan tai mielikuvan dekodeeraamista: medialukutaidon harjoittelun tavoitteena on tuottaa kriittisiä ajattelijoita, jotka voivat oppia toimimaan ympärillään vellovassa mediakulttuurissa. Potter (2010) korostaa, että median määrittely on tärkeää, jotta voidaan harjoitella medialukutaitoa, ja medialukutaidon tavoitteena on oltava tiedon ja taidon kasvattaminen sekä kriittinen ajattelu.

Mediakasvatus onkin opetusta ja oppimista mediasta ja mediakasvatuksella tavoitellaan mediataitoja; ensisijaisesti medialukutaitoa (Kupiainen & Sintonen, 2009; Kupiainen, 2007). Medialukutaidolla taas tarkoitetaan taitoa käyttää, lukea, ymmärtää, tulkitaa, ja arvioida kriittisesti erilaisia mediasisältöjä (Kavi, 2021).

Medialukutaidolla viitataan myös tietoihin ja kykyihin, joita lapsi tarvitsee käyttääkseen ja tulkitakseen erilaisia medioita arjessaan ja oppiakseen tulkitsemaan niitä myös kriittisesti (Buckingham, 2005). Nämä taidot ovat lapselle olennaisia, jotta hän voi toimia ja kasvaa mediakulttuurissa ja sen jäsenenä (Salomaa, 2023). Kupiainen (2002) sekä Ruhala ja Salokoski (2008) nostavatkin tärkeäksi medialukutaidon tavoitteeksi mediakriittisyyden, jolla tarkoitetaan erityisesti taitoa kyseenalaistaa, kysyä, tehdä omia valintoja ja käyttää mediaa omien ja yhteisten tarpeiden mukaisesti. Medialukutaitoa ja mediakriittisyyttä voi harjoitella esimerkiksi eläytymällä ja uudelleen tulkitsemalla erilaisia median tarinoita vahvistaen lasten tiedostavaa, kyseenalaistavaa ja uteliasta suhtautumista niihin (Kavi, 2021). Myös pohtimalla median roolia tietolähteenä sekä median vaikutusten ymmärtämisellä vahvistetaan lasten medialukutaidon kehittymistä. Medialukutaito vaatii kehittyäkseen monipuolisia mediakokemuksia ja niiden käsittelyä erilaisin ilmaisun ja leikin keinoin (Kavi, 2021). Parhaimmillaan

medialukutaitoa tuetaan sellaisin pedagogisin menetelmin, joissa huomioidaan sekä lapsen ikä- ja kehitystaso että ajankohtaiset tarpeet (Mertala & Salomaa, 2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) medialukutaito lukeutuu osaksi oppimisen alueita ja oppimiskokonaisuuksia sekä läpäisee monia laaja-alaisen osaamisen alueita. Medialukutaito mainitaan monilukutaidon käsitteen alla. Lasten monilukutaidon kehittäminen varhaiskasvatuksessa on tärkeä prosessi, jonka tavoitteena on kehittää kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämiseen sekä vuorovaikutukseen liittyviä taitoja innostaen lasta tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä myös digitaalisissa ympäristöissä (Opetushallitus, 2022). Tärkeää on pohtia edellä mainittujen keinojen avulla lapsen omaa roolia median käyttäjänä, kuluttajana ja tuottajana nyt ja tulevaisuudessa.

3.2 Turvallinen toiminta mediaympäristöissä

Mediakasvatuksen pyrkimyksenä on kehittää mediataitoja. Usein medialukutaito nostetaan tärkeimmäksi mediataidoksi, mutta Niinistö ja Ruhala (2007) korostavat enemmänkin lapsen hyvinvoinnin, turvallisuuden, lapsen identiteetin ja tunnetaitojen rakentumisen merkitystä nykypäivän mediakasvatuksessa. Media herättää monenlaisia tunteita, joten eri tunnetilojen tunnistaminen ja nimeäminen sekä niistä keskusteleminen tukee lapsen hyvinvointia ja turvallista toimintaa mediaympäristöissä. Mediakasvatuksella on mahdollista tuottaa lapselle erilaisia voimaannuttavia kokemuksia, joiden avulla on mahdollista tukea lapsen myönteisen minäkäsityksen vahvistumista (Niinistö & Ruhala, 2007). Tärkeää on tukea lapsen kehittymistä omana ainutlaatuisena itsenään ja tukea siten lapsen hyvinvointia. Kavin (2021) Polkuja medialukutaitoon -oppaan mukaan on hyvä totuttaa lapset siihen, että median parissa on turvallinen olo.

Turvallisuutta mediaympäristöissä toimiessa ja hyvinvointia mediankäyttäjänä ei voi pienille lapsille opettaa liikaa. Niinistö ja Ruhala (2007) painottavat mediakasvatuksen tärkeää tehtävää lapsen itsensä suojaamisen ja turvallisen mediassa toimimisen kehittymisessä. Näiden taitojen opettelussa aikuisella on tärkeä rooli. Koska lapsen kyky ymmärtää median monimuotoisuutta on vielä hyvin rajallinen, lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta ja tukea tullakseen

taitavaksi median käyttäjäksi ja sisältöjen tulkitsijaksi säilyttäen samalla mediamaailmansa turvallisena (Salokoski, 2007). Niin Pentikäinen ym. (2007a) kuin Niinistö ja Ruhala (2007) korostavat, että aikuisen kiinnostus lasten mediaa kohtaan on aina lähtökohta turvalliselle median käytölle, sillä sitä kautta aikuinen voi tukea lapsen medialukutaidon kehittymistä, keskustella median aiheuttamista tunteista ja asettaa rajoja. Kun mediasisältöjä käytetään yhdessä sellaisen aikuisen kanssa, joka sanoittaa auki ennalta selvitetyn sisällön sopivuuden, syntyy turvallinen ilmapiiri sekä antoisa oppimistilanne. Turvallisuuden tunnetta korostaa yhdessä ryhmässä tekeminen sekä tunteista keskustelu. Varhaiskasvatuksessa henkilöstö näyttää esimerkkiä omalla toiminnallaan vastuullisesta median käytöstä.

Myös Kupiainen (2012) korostaa aikuisten tärkeää roolia mediaympäristön tulkkeina, oppaina ja mediakasvattajina. Internetin myötä maailmamme ei ole niin yksityistä ja suojattua, vaan avointa globaaliin maailmaan. Turvallisessa mediankäytössä vastuu on aina aikuisella ja erityisen tärkeää on kehittää median ja lapsen välistä suhdetta niin, että lapsen taidot suojata itseään ja toimia turvallisesti mediassa kehittyvät (Pentikäinen ym., 2007a; Kupiainen, 2009). Osaltaan turvallista median käyttöä ohjaavat asiantuntijoiden laatimat ikärajat, joita ohjaavat lait ja asetukset. Ikärajojen tehtävänä on suojella lapsia mahdollisilta haittavaikutuksilta ja niitä tulee noudattaa. Kasvattajan vastuulla on huomioida, että vaikka kuvaohjelmien ikärajat ovat selkeitä, kaikissa Internet-sisällöissä niitä ei ole asetettu (Kavi, 2021). Niinistö ja Ruhala (2007) painottavat kuitenkin, että aikuisen vastuulla on aina varmistaa, että mediasisällöt ovat lapsen ikäkehitykselleen sopivia.

Mitä pienemmän lapsen mediakasvatuksesta on kyse, sitä enemmän korostuu sen suojelullinen lähtökohta (Niinistö & Ruhala, 2007). Lapsen kasvaessa ja mediataitojen kehittyessä median käyttö itsenäistyy ja suojelullinen näkökulma vähenee. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää muodostaa sellaisia mediaympäristöissä käytettäviä turvataitoja, jotka liittyvät vertaissuhteissa tapahtuvaan viestintään sekä turvataitoihin keskustelemalla ja harjoittelemalla toimimista vastaavissa tilanteissa (Kavi, 2021). Niinistö ja Ruhala (2007) nostavat varhaiskasvatuksen tärkeäksi tehtäväksi lasten vuorovaikutustaitojen ohjaamisen ja opettamisen. Samat vuorovaikutussäännöt pätevät niin kasvokkain kuin median välityksellä tapahtuvassa vuorovaikutuksessa.

Mediakasvatukseen kuuluu olennaisesti myös vastuullisen toiminnan harjoittelua. Kavi (2021) pitää tärkeänä opetella pitämään huolta medialaitteista sekä harjoitella käyttämään niitä tarkoituksenmukaisesti. Vastuullinen toiminta näyttäytyy myös toisten kunnioittavana ja arvostavana kohtelemisena. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida lasten tekijänoikeudet ja näyttää esimerkkiä niiden kunnioittamisesta. Kavin (2021) mukaan lapsella on omiin tuotoksiinsa tekijänoikeus iästä riippumatta ja tämän kunnioittaminen on hyvä esimerkki kunnioituksesta ja arvotuksesta.

3.3 Lapsi median tuottajana

Lapset oppivat parhaiten tekemällä itse - oman kokemuksen ja elämyksen kautta. Niinistön ja Ruhalan (2007) mukaan ymmärryksen syveneminen ja sen muuttuminen tiedoksi ja toiminnaksi mahdollistuu, kun lapsi saa itse kokeilla ja tutkia sekä pohtia yhdessä muiden kanssa. Mediakasvatuksessa tulisikin korostaa toiminnallisia työtapoja, joiden myötä lapsi pääsee itse tuottamaan ja tekemään mediaa, sillä mediataitoihin kuuluu olennaisesti median tuottamisen näkökulma. Kupiaisen ja Sintosen (2009) mukaan mediakasvatuksen tavoitteena ilmaisun näkökulmasta on mahdollistaa lapsille monipuolisia kokemuksia, mahdollisuuksia osallistua mediakulttuuriin sekä tuottaa omia tekstejä tai mediaesityksiä. Tuottamisen tavoitteena on, että lapset voivat toimia aktiivisesti omien mieltymystensä mukaisesti (Kupiainen & Sintonen, 2009). Varhaiskasvatuksessa median tuottaminen voi olla myös lasten välistä leikkiä, jonka avulla he käsittelevät omia mediakokemuksiaan ja luovat keskinäistä kulttuuria, jossa media on osallisena (Kavi, 2021).

Oppimisprosesseissa olisi tärkeää olla sisällytettynä monipuolista kokeilemista, tekemistä ja vuorovaikutusta (Niinistö & Sintonen, 2007). Yhdessä tekeminen ja yhteiset projektit ovat hyviä oppimisen hetkiä, joissa lapsi pääsee harjoittelemaan muun muassa ryhmässä toimimista ja vuorovaikutusta. Niinistön ja Sintosen (2007) mukaan itsetehtyjen mediaesitysten avulla lapset prosessoivat ympäröivää mediakulttuuria sekä harjoittelevat tekemään erilaisia mediakulttuurisia valintoja ja ratkaisuja sekä itsenäisesti että yhdessä, jolloin myös kriittiset ajattelutaidot kehittyvät. On tärkeää muistaa, että prosessi on aina tärkeämpi kuin itse lopputulos. Median tuottamisen näkökulmasta on tärkeää

rohkaista itseilmaisuuksiin, antaa tilaa erityisesti lasten omille ajatuksille ja kokeiluille sekä tunnistaa lapsen oma ääni säilyttäen tilanteen leikkisyyden (Kavi, 2021; Niinistö & Sintonen, 2007). Median tuottamisella on tärkeä rooli medialukutaidon kokonaisvaltaisessa kehittämisessä, koska itse tekemällä ja näkemällä lapsi ymmärtää mediasisältöjen synnyn ja käytön monipuolisuuden uudella tavalla (Kavi, 2021).

Median tuottamiseen liittyy olennaisesti monipuolinen luova ilmaisu. Sintonen (2018) määrittelee luovan ilmaisun olevan omien havaintojen, ajatusten ja kertomusten näkyväksi tekemistä hyödyntäen medialaitteita. Median tuottamista voidaankin hyödyntää lasten ajatusten, ideoiden ja oivallusten esille tuomiseen sekä tiedon välittämiseen. Lapsen ajatus itsestään median tuottajana vahvistuu kasvattajien luomassa turvallisessa ilmapiirissä, jossa arvostetaan lasten halua ja kykyä ilmaista itseään ja tuoda esille omia ajatuksiaan median avulla (Kavi, 2021). Niinistö ja Ruhala (2007) nostavat tärkeäksi ja huomionarvoiseksi näkökulmaksi myös lasten vaikuttamisen ja osallistumisen mahdollisuuden median avulla: kun lapsi löytää keinoja itseilmaisuuksiin, aktiivisena kansalaisena toimimiseen liittyvät kyvyt ja halukkuus kehittyä. Mediakasvatuksen yhtenä tärkeänä tavoitteena voidaan sanoa olevan lasten kasvattaminen kohti aktiivista ja kulttuurista osallistumista.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme Pikku Kakkosen varhaiskasvatuksen henkilöstölle tuottamia valmiita toimintatuokioita mediakasvatuksen tukena. Pikku Kakkosella on merkittävä rooli monen lapsen arjessa sen ollessa pitkällä historiallaan tunnettu lasten median tuottaja. Pikku Kakkosen tuottama monipuolinen mediasisältö tukee lapsen tasapainoista kasvua tarjoten myönteisen ja turvallisen mediakokemuksen mahdollistaen samalla viihtymisen ja oppimisen turvallisesti suojatussa mediaympäristössä (Pentikäinen ym., 2007b). Nykypäivänä lapset kasvavat digiyhteiskunnassa, ja tästä syystä mediakasvatuksen tärkeyttä ei voi liiaksi korostaa. Pikku Kakkonen on julkaissut verkkosivuillaan [\(<https://yle.fi/aihe/lapset/varhaiskasvattajille>\)](https://yle.fi/aihe/lapset/varhaiskasvattajille)

varhaiskasvatuksen henkilöstölle monipuolista sisältöä, mukaan lukien valmiita toimintatuokioita, joiden tavoitteena on tukea sekä mediakasvatuksen että laajemmin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden tavoitteiden toteutumista. Toimintatuokioissa on tavoiteltu laaja-alaiseen osaamiseen ja laadukkaaseen pedagogiikkaan tähtääviä työtapoja sekä onnistumisen kokemuksia eri tavoilla oppiville.

Tavoitteenamme on tutkia, millaisia mediataitoja valmiiksi suunnitelluissa toimintatuokioissa harjoitellaan. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin, Kavin, julkaiseman Polkuja medialukutaitoon -oppaan (2021) mukaan tärkeitä mediataitoja ovat medialukutaito, median tuottaminen ja turvallisuus sekä näihin liittyvät alataidot. Näiden mediataitojen näkökulmasta tarkastelemme Pikku Kakkosen valmiita toimintatuokioita. Tämä on perusteltua myös uusimman tutkimustiedon valossa. Saara Salomaan (2023) mukaan varhaiskasvatuksen tavoin myös mediakasvatus olisi hyvä ajatella kokonaisvaltaisena kokonaisuutena, jolloin mediakasvatuksessa korostuisi juuri ne mediaan liittyvät tiedot ja taidot, jotka ovat tärkeitä varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa, kuten itseilmaisuus, osallisuus, hyvinvointi ja sosialisatio.

Mediataitojen lisäksi olemme kiinnostuneita siitä, miten medialaitteita on hyödynnetty näissä valmiissa toimintatuokioissa. Saara Salomaa (2023) korostaa, että mediakasvatus käsittää sekä digitaaliset että ei-digitaaliset ulottuvuudet, joskin erilaisten medialaitteiden käyttö ei ole edellytys mediakasvatuksen toteutumiselle. Medialaitteiden avulla on kuitenkin mahdollista rikastuttaa mediakasvatuksellista, pedagogista toimintaa. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, miten medialaitteita hyödynnetään Pikku Kakkosen valmiissa toimintatuokioissa.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Mitä mediataitoja Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuissa toimintatuokioissa harjoitellaan?
2. Millä tavalla medialaitteita käytetään Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuissa toimintatuokioissa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla tavoitteenamme on selvittää, kuinka hyvin valmiit toimintatuokioiden vastaavat nimenomaan mediataitojen oppimisen tavoitteisiin: onko kaikki mediataidot huomioitu vai korostuuko jonkin tietyn mediataidon oppiminen. Toinen tutkimuskysymyksemme selvittelee medialaitteiden käyttöä toimintatuokioissa. Tarkastelemme, minkälaiseen toimintaan medialaitetta mahdollisesti hyödynnetään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Metodologinen lähestymistapa

Kandidaatin tutkielmassamme hyödynnämme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Laadullinen tutkimus tavoittelee tosiasioiden paljastamista tai löytämistä tarkastelemalla kokonaisvaltaisesti todellista elämää, eikä niinkään valmiiksi tiedettyjen tosiasioiden todentamista (Hirsjärvi ym., 2009). Vilkka (2021) määrittelee laadullisen tutkimuksen merkitysten maailman tarkasteluksi, jonka tavoitteena on tavoittaa ihmisten kuvauksia todellisuudesta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on myös tutkittavan ilmiön laadun kuvaaminen, selittäminen ja ymmärtäminen (Pietikäinen & Mäntynen, 2020). Nämä kuvaukset sopivat tutkimukseemme, jossa tarkastelemme Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille tuottamia valmiita mediakasvatuksen tuokioita tutkien tarkemmin tuokioiden sisältöä. Tavoitteenamme on tarkastella toimintatuokioiden laatua niiden kautta opittavien mediataitojen näkökulmasta ja pohtia, mitä taitoja tuokiot opettavat mediakasvatuksen kehityksessä.

Pikku Kakkonen on julkaissut yli sata valmista toimintatuokiota, joista tähän tutkimukseen olemme valinneet tarkasteltavaksi 11 mediakasvatuksen tukemiseen suunniteltua toimintatuokiota. Tutkimuksen aineisto on kerätty harkinnanvaraisella otannalla. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia, ja näitä pyritään analysoimaan varsin yksityiskohtaisesti ja tarkasti. Tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi valikoituneet toimintatuokiot ovat jo Pikku Kakkosen toimesta suunniteltu vastaamaan mediakasvatuksen tavoitteisiin, ja näistä olemme erityisen kiinnostuneita. Salomaa (2023) painottaa, ettei kaikki varhaiskasvatuksen toiminta ole suinkaan mediakasvatusta, vaikka pedagogisessa toiminnassa hyödynnettäisiin mediaa tai medialaitteita. Olennaisempaa on toiminnalle asetetut tavoitteet. Tästä syystä keskitymme tässä tutkimuksessa tarkastelemaan vain näitä mediakasvatuksen tuokioita, jotka

on suunniteltu mediakasvatukselliseksi toiminnaksi. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston tieteellisyyttä ei kuvaa aineiston määrä, vaan sen laatu. Koska tässä tutkimuksessa tutkitaan, miten valmiiden toimintatuokioiden suunnittelussa on huomioitu mediataitojen oppiminen, on edellä mainittujen näkemysten valossa perusteltua, että tämän tutkimuksen aineistoksi on valittu sellaiset tuokioidet, jotka ovat suunniteltu mediakasvatukselliseksi toiminnaksi.

Toimintatuokioidet ovat kaikkien saatavilla Ylen Pikku Kakkosen verkkosivuilla. Laadulliselle tutkimukselle on ominaista käyttää luonnollista aineistoa, joiden syntymiseen ei tutkija ole vaikuttanut, kuten erilaiset keskustelut ja media-aineistot (Juhila, 2021; Alasuutari, 2011). Käyttämämme aineisto on valmistettu muuta tarkoitusta kuin tätä tutkimusta varten, eikä siten ole ollut tutkijoiden vaikutuksen alaisena. Laadullisen tutkimuksen tulokset pohjautuvat usein tutkittavan ilmiön ja sen laadun sekä siihen liittyvien kontekstien ja merkitysten yksityiskohtaiseen kuvaukseen ja sen peilaamiseen valittuihin teoreettisiin käsitteisiin ja tutkimuskysymyksiin (Pietikäinen & Mäntynen, 2020).

5.2 Aineisto

Käytämme tutkimusaineistona pääosin kirjallista aineistoa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetyn kirjallisen aineiston voi jakaa yksityisiin dokumentteihin tai joukkotiedotuksen tuotteisiin, joista aineistomme vastaa jälkimmäistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kirjallisen materiaalin lisäksi tutkimusaineistoomme sisältyy myös videoita ja kuunnelmia. Aineistomme toimivat Pikku Kakkosen valmiit materiaalit, jotka ovat ilmaisia ja kaikkien saatavilla. Koko sivusto materiaaleineen on selkeästi suunnattu varhaiskasvatukseen käyttöön, ja toimintatuokioiden otsikointi mukaillee osittain Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) osaamisen alueiden otsikoita.

Aineiston hankinta alkoi siitä, että olimme yhteydessä Pikku Kakkosen vastaavaan tuottajaan. Keskustelussa kävi ilmi heidän toiveensa siitä, että tutkimus voisi keskittyä jollakin tavalla varhaiskasvattajille suunnattuihin toimintatuokioihin, esimerkiksi niiden sisällön tarkempaan tutkimiseen. Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuilla sivuilla on selkeät otsikot, joiden alle

tuokiot on jaettu ja kokonaisuuksien tavoitteita avattu. Pikku Kakkosen tuottamat varhaiskasvattajille suunnatut valmiit toimintatuokiot löytyvät osoitteesta: <https://yle.fi/aihe/lapset/varhaiskasvattajille>, ja niitä on yhteensä 103 kappaletta. Tutustuimme kaikkiin tuokioihin ja päädyimme oman kiinnostuksemme ja aiheen ajankohtaisuuden vuoksi rajaamaan tutkimuksemme koskemaan Mediakasvatus –otsikot alle kerättyjä toimintatuokioita. Mediakasvatus –otsikon alla oli yhteensä yksitoista toimintatuokiota, joista yhdessä oli kaksitoista osaa.

Koska halusimme tutkia mediakasvatuksen näkökulmasta tuokioita, valitsimme kaikki Mediakasvatuksen alla olevat yksitoista tuokiota. Rajasimme ulkopuolelle toisten otsikoiden alla olevat tuokiot, joiden kuvaillut tavoitteet keskittyivät selkeästi muuhun, vaikka niiden sisältöalueita tarkastelemalla saattoikin löytää tarttumapintaa myös mediakasvatukseen. Laadullisen tutkimuksen luonteen vuoksi koimme tämän täysin perustelluksi, koska valitsemamme aineistot tukevat parhaiten tutkimuskysymyksiämme (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Aineistomme kaikki yksitoista tuokiota luettiin ja katsottiin huolellisesti läpi. Havaitimme, että jokaisessa tuokiossa oli useita eri tavoitteita ja jokainen tuokio koostui hyvin monipuolisesta sisällöstä, kuten kuunnelmat, videot, leikit, keskustelut ja harjoitukset. Näin ollen yksittäisen tuokion eri osien sisältöjen tavoitteet myös erosivat toisistaan. Pilkoimme jokaisen yksittäisen tuokion osiin ja kirjasimme jokaisen toimintatuokion ohje kerrallaan ylös. Jos toimintaohjeeseen kuului videon katsominen tai kuunnelman kuuntelu, katsoimme ja kuuntelimme nämä läpi kirjaten niiden sisällön pääpiirteittäin auki toimintaohjeeksi. Yhteensä näitä erillisiä toimintaohjeita Mediakasvatuksen yhdessätoista toimintatuokiossa oli 78 kappaletta. Näistä 78 toimintaohjeesta muodostui tutkittava aineistomme.

Mediakasvatuksen toimintatuokiot ovat listattuna tutkimuksen lopussa olevassa liitteessä: Tutkimuksen aineisto.

5.3 Aineiston analyysimenetelmät

Vastaamme molempiin tutkimuskysymyksiimme analysoimalla aineistoamme sisällönanalyysilla. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan sisällönanalyysin tavoitteena on etsiä teksteistä merkityksiä, kuvata aineiston sisältöä sanallisesti

ja analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla on mahdollista saada tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja selkeä kuvaus, joka tukee selkeiden ja luotettavien johtopäätösten tekemistä (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Aineiston analyysi eteni ensin tutustumalla kaikkiin tuokioihin, joita Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatulla sivustolla oli. Tämän jälkeen rajasimme aineistomme valitsemalla sieltä kaikki Mediakasvatuksen alla olevat tuokiot, ja totesimme määrällisesti niitä olevan riittävä määrä tutkittavaksi.

5.3.1 Teorialähtöinen aineistonanalyysi

Vastaamme tutkimuksemme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen käyttämällä aineiston analyysimenetelmänä teorialähtöistä sisällönanalyysia. Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvailevat teorialähtöisessä aineistonanalyysissä analyysin luokittelun perustuvan aikaisempaan käsitejärjestelmään ja analyysin alkavan käsiterunгон muodostamisella.

Tutkielmamme teoreettisesta aineistosta nousi kolme selkeää pääkategoriaa koskien varhaiskasvatuksessa tavoiteltavia mediataitoja. Nämä kolme kategoriaa muodostivat käsitejärjestelmämme pääluokat: medialukutaito, median tuottaminen ja turvallinen toiminta mediaympäristöissä. Pääluokkia tarkemmin kuvailevat alaluokat perustuvat myös Kavin (2021) tekemään oppaan Polkuja medialukutaitoon: opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen sisältöön. Opas on kehitetty osana valtakunnallista Uudet lukutaidot -kehittämishjelmaa, jonka on koostanut Kansallinen audiovisuaalinen instituutti yhdessä Opetushallituksen kanssa. Käsiterunkomme muodostui kolmen pääluokan lisäksi kahdestatoista alaluokasta, jotka kuvailevat tarkemmin jokaista kolmea pääluokkaa (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Teorialähtöisen analyysin käsitejärjestelmä

pääluokka	alaluokka
MEDIALUKUTAITO	<i>Mediasisältöjen tulkinta</i>
	<i>Median vaikutusten ymmärtäminen</i>
	<i>Media tietolähteenä</i>
	<i>Minä median käyttäjänä</i>
MEDIAN TUOTTAMINEN	<i>Luova ilmaisu</i>
	<i>Vaikuttaminen</i>
	<i>Minä median tuottajana</i>
	<i>Tiedon välittäminen</i>
TURVALLINEN TOIMINTA MEDIAYMPÄRISTÖISSÄ	<i>Turvallisuus</i>
	<i>Vastuullisuus</i>
	<i>Hyvinvointi</i>
	<i>Hyvä vuorovaikutus</i>

Tutkimme aukikirjoitettuja toimintaohjeita ja aloitimme koodaamalla ohjeet väreillä vastaamaan käsitejärjestelmämme kolmea pääluokkaa. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokat määritellään etukäteen aiemman tiedon perusteella ja aineistosta etsitään luokkia vastaavia lausumia (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Ensimmäisen tutkimuskysymyksemme osalta aineiston analyysiprosessi eteni tästä taulukon muodostamisella, jonka ensimmäiseen sarakkeeseen asetimme käsitejärjestelmämme pääluokat ja viereen siirsimme värikoodatut toimintaohjeet oikean pääluokan viereen. Tämän jälkeen jatkoimme analyysiprosessia muotoilemalla alkuperäisistä toimintaohjeista pelkistettyjä ilmauksia, jotka liitimme käsitejärjestelmämme alaluokkiin.

Koimme, että haluamme viedä jatkaa analysointia kvantifioimalla aineistomme sen antaman lisätiedon vuoksi. Kvantifioimalla aineistoa saimme selkeästi ilmaistua, millä laajuudella mediataitoja esiintyi aineiston eri kohdissa. Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavatkin, ettei laadullisen aineiston analysoinnin

jatkamiselle kvantifioimalla ole estettä, jos se tuottaa lisätietoa aineiston kuvailuun verrattuna ainoastaan laatujen kuvailuun.

5.3.2 Aineistolähtöinen aineiston analyysi

Toiseen tutkimuskysymykseemme osalta aineiston analyysitavaksi muodostui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Tavoitteenamme oli lähteä selvittämään, millä tavalla eri medialaitteita Pikku Kakkosen varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatuissa toimintatuokioissa käytetään.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) muistuttavat, että aineistolähtöisessä aineiston analyysiprosessissa tutkittavaa empiiristä aineistoa lähdetään tulkitsemaan aina aineistosta käsin.

Analyysiprosessimme ensimmäisessä vaiheessa hyödynsimme ensimmäistä tutkimuskysymystämme varten auki kirjoittamiamme tuokioiden toimintaohjeita. Lähdimme pelkistämään aineistoamme niin, että karsimme sieltä pois kaikki sellaiset kohdat, jotka eivät liity medialaitteen käyttämiseen. Jäljelle jääviä toimintaohjeita työstimme lisäämällä alkuperäisen toimintaohjeen viereen ohjetta kuvaavan pelkistetyn ilmaisun. Pelkistämisen jälkeen ryhmittelimme jäljelle jäänyttä aineistoa erilaisiin ryhmiin. Ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoitui edelleen, ja sen seurauksena syntyneistä ryhmistä muodostui alakäsitteitä. Alakäsitteitä yhdistelimme edelleen pääkäsitteiksi, joita löytyi neljä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018) kertovat, että aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkimuskysymykseen vastataan yhdistämällä aineistossa olevia käsitteitä. Tällainen sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, joka liittyy empiirisestä aineistosta saatua tietoa osaksi teoreettisia käsitteitä.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla havaitsimme Pikku Kakkosen valmiissa toimintatuokioissa harjoiteltavan kaikkia merkityksellisiä mediataitoja. Mediataidoilla tarkoitamme sellaisia mediakulttuurissa pärjäämiseen tarvittavia perusvalmiuksia, jotka liittyvät vahvasti ajattelun ja itse tekemisen taitoihin. Analysoimalla aineistoamme aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä vastatessamme toiseen tutkimuskysymykseemme löysimme toimintatuokioista neljä erilaista tapaa hyödyntää medialaitteita.

Seuraavaksi esittelemme aineistostamme nousseet keskeiset mediataidot, ja sen jälkeen erilaiset tavat hyödyntää medialaitteita. Käytämme paljon esimerkkisitaatteja aineistostamme olleista toimintatuokioista sekä aineiston analyysissa käytetyistä pelkistetyistä ilmauksista tutkimuksen tulosten julkaisemisen tukena. Esimerkkisitaatit ovat numeroitu ja hyödynnämme numeroituja sitaatteja, kun viittaamme esimerkkeihin tekstissä. Näin ollen esimerkkeihin viittaaminen tekstissä on helppoa ja selkeää. Esimerkkisitaattien yhteydessä on mainittu lisäksi aineiston numero ja toimintatuokion nimi. Liitteessä 1 on nähtävillä käytetyt aineistot ja suorat linkit niihin. Hyödynnämme tutkimustulosten esittelyn ja jäsentämisen tukena Kavin (2021) Polkuja medialukutaitoon –opasta.

6.1 Keskeiset mediataidot Pikku Kakkosen toimintatuokioissa

Teorialähtöisessä analyysissä käyttämämme kolme pääluokkaa, medialukutaito, turvallisuus ja median tuottaminen, löytyivät toimintatuokioista harjoiteltavina mediataitoina. Yleisin mediataito oli kokonaisuudessaan medialukutaito, johon liittyviä toimintaohjeita toimintatuokiokuvauksista ilmeni yhteensä 37 kappaletta. Muihin mediataitoihin liittyviä ilmauksia oli huomattavasti vähemmän. Toiseksi eniten toimintaohjeita yhdistyi median tuottamiseen, johon kohdistui yhteensä 25 ilmausta. Vähimmälle huomiolle on jäänyt turvallisuuteen liittyvät taidot, joihin

liittyi yhteensä 16 toimintaohjetta. Seuraavassa taulukossa kuvataan aineiston analyysin kvantifiointi. Taulukosta ilmenee myös tarkastelemamme mediataidot sekä niihin liittyneet alataidot, jotka on muodostuneet tutkimuksemme teoriasta.

TAULUKKO 2. Aineiston kvantifiointi

Mediataidot	Aineisto																					Yht	
	1 a	1 b	1 c	1 d	1 e	1 f	1 g	1 h	1 i	1 j	1 k	1 l	2	3	4	5	6	7	8	9	1 0		1 1
Medialukutaito																							37
Mediasisältöjen tulkinta	x		x x	x				x	x						x	x x			x x	x	x x	x x x	20
Median vaikutusten ymmärtäminen		x				x							x				x	x x		x			7
Media tietolähteenä			x		x											x		x				x	5
Minä median käyttäjänä				x x						x				x					x				5
Median tuottaminen																							25
Luova ilmaisu					x						x					x		x		x x		x	7
Vaikuttaminen		x				x x								x		x		x x x			x		9
Tiedon välittäminen								x x x													x	x	5
Minä median tuottajana									x x								x		x				4
Turvallinen toiminta																							16
Turvallisuus										x											x x x		4
Vastuullisuus											x x x												3
Hyvinvointi	x									x					x						x		6
Hyvä vuorovaikutus													x x x										3

6.1.1 Medialukutaito

Yleisin mediataito oli medialukutaito, jota vahvistavia toimintoja esiintyi kaikissa toimintatuokiossa. Medialukutaitoon liittyviin alataitoihin, mediasisältöjen tulkinta, median vaikutusten ymmärtäminen, media tietolähteenä ja minä median käyttäjänä, liittyviä toimintaohjeita esiintyi aineistossa kaiken kaikkiaan yhteensä 37. Medialukutaidon alataidoista korostui mediasisältöjen tulkinta, johon yhdistyi yhteensä 20 toimintaohjetta. Mediasisällön tulkinnan taitoja harjoiteltiin tutustumalla erilaiseen mediaan, kuten esimerkissä yksi, jossa kuunnellaan

Lepakkoflikan yöradiota, sekä arvioimalla median totuudenmukaisuutta, kuten esimerkissä kaksi.

“Tällä kerralla kuunnellaan Lepakkoflikan yöradiota. Kehotetaan lapsia kuuntelemaan, mitä ääniä seuraavaksi kuunneltavassa lähetyksessä kuuluu puheen lisäksi. Kuunnellaan Lepakkoflikan yöradio -sarjan Lähimatkailu-jakso” (Esimerkki 1. Aineisto 10: Mediataitoviikko: Mitä pelkän äänen perusteella voi päätellä ja mitä toimittaja tekee?)

”Katsotaan Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Media tietolähteenä -jakso: videossa Reppu-Heppu ja Botti keskustelevat siitä, kuinka kaikki mediasisältö ei ole aina totta. Mediasisältöjä voi olla muokattu eri tavoin.” (Esimerkki 2. Aineisto 1 c: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Media tietolähteenä)

Mediasisältöjen tulkintaan liittyviin taitoihin sisältyy myös kyky eläytyä erilaisiin mediasisältöihin, kertoa näkemästään ja kuulemastaan sekä tuottaa omia tulkintoja mediasisällöistä (Kavi, 2021). Pikku Kakkosen toimintatuokioissa oli huomioitu myös tämä näkökulma. Aineistossa oli neljä toimintaohjetta, joilla oli yhteys mediasisältöihin eläytymiseen tai omien tulkintojen tuottamiseen. Esimerkki 3 kuvaa, kuinka yhdessä toimintatuokiassa lasten kanssa keskustellaan aiemmin katsotun mediasisällön tapahtumista ja siirretään siitä tehtyjä tulkintoja omaan kokemusmaailmaan.

“Pohditaan lasten kanssa yhdessä jaksossa kuultuja ja opittuja asioita. Miltä sinusta tuntuisi, jos joku sanoisi pahasti sinun lempimusiikistasi? Voisiko Reppu-Hepun mieli muuttua, jos hän kuuntelisi Botin kanssa enemmän klassista musiikkia?” (Esimerkki 3. Aineisto 4: Reppu-Hepun ja Botin levyraati)

Mediasisällön tulkinnan lisäksi muut medialukutaidon alataidot olivat edustettuina toimintatuokioissa. Muut alataidot tosin jäivät merkittävästi mediasisällön tulkinnan taitojen vahvistamisen varjoon. Mediavaikutusten ymmärtämiseen liittyi seitsemän toimintaohjetta. Toimintaohjeet kannustavat käsittelemään lasten kanssa sitä, miten media vaikuttaa ihmisten arjessa ja mihin ihmiset tarvitsevat mediaa, kuten esimerkissä neljä, jossa ohjeistetaan pohtimaan yhdessä median roolia. Median vaikutusten ymmärtämiseen liittyy myös mainosten tarkasteleminen ja sen ymmärtäminen, että mainonnalla on tarkoitus vaikuttaa, kuten esimerkissä viisi nousee esiin.

“Pohditaan myös, mihin me ihmiset tarvitsemme mediaa?” (Esimerkki 4. Aineisto 7: Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?)

“Katsotaan video Reppu-Heppu ja Botti median mestareina –sarjan jakso Median vaikutusten ymmärtäminen: Reppu Heppu ja Botti keskustelevat mainoksista niiden tavoitteesta sekä yleisesti siitä, miten media vaikuttaa ihmisiin. (Esimerkki 5. Aineisto 2: Keksitään oma mainos Reppu-Hepun ja Botin avustuksella)

Media tiedonlähteenä tavoittelee tiedon hankintaan ja jäsentämiseen liittyviä taitoja sekä kannustaa suhtautumaan mediasisältöihin uteliaasti. Tämänkaltaiseen toimintaan kannustavia ilmauksia toimintatuokioiden kuvauksissa oli yhteensä viisi. Toimintatuokioissa muun muassa kannustettiin etsimään tietoa sekä käyttämään mediaa uusiin asioihin tutustumisen apuna, kuten seuraavat esimerkkisitaatit osoittavat.

“Aikuisen kanssa voi etsiä netistä kuvia inspiraatioksi” (Esimerkki 6. Aineisto 7: Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?)

“Kerrotaan, että media voi opettaa ja viihdyttää, mutta sen avulla voi myös tutustua erilaisiin paikkoihin tai asioihin, joihin ei fyysisesti pääse tutustumaan.” (Esimerkki 7. Aineisto 11: Mediataitoviikko: 112-päivä)

Minä median käyttäjänä sai medialukutaidon alataidoista niin ikään vähän huomiota toimintatuokioiden tavoitteissa. Minä median käyttäjänä koostuu muun muassa lasten mediasuhteen rakentumisen tukemisesta sekä lasten mediakokemusten ja mielenkiinnonkohteiden käsittelemisestä. Näihin liittyviä toimintaohjeita oli aineistossamme yhteensä viisi kappaletta. Lasten mediakokemusten ja mielenkiinnonkohteiden käsittelyyn oli suunniteltu monipuolisia toimintatapoja, joiden avulla on tavoiteltu lasten medialukutaidon vahvistamista. Seuraavan taulukon avulla kuvaamme niitä monipuolisia toimintatapoja, joilla lasten mediakokemuksia ja mielenkiinnonkohteita harjoiteltiin.

TAULUKKO 3. Minä median käyttäjänä

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Videossa Reppu-Heppu ja Botti median mestareita -sarjan Minä median käyttäjänä -jaksossa Botti opettaa, miten kaikilla on oikeus käyttää juuri sellaista mediaa, josta tykkää sekä sen, että kenenkään mieltymykset eivät ole toistaan parempia. (Aineisto 1d)	Lasten mediasuhteen rakentumisen tukeminen Mielenkiinnonkohteiden käsitteleminen	Minä median käyttäjänä
Järjestäkää hauska kirjajahti lähimmässä kirjastossa. Jokainen saa etsiä itseksensä hyllystä kolme kirjaa, jotka tuntuvat kiinnostavilta. Sitten saatte esitellä mehevät kirjasaaliit toisillenne ja kertoa, miksi juuri ne kirjat houkuttivat teitä. (Aineisto 1d)	Lasten mediasuhteen rakentumisen tukeminen Mielenkiinnonkohteiden käsitteleminen	
Kootkaa yhteinen valokuva-albumi. Jokainen saa valita muutaman suosikkinsa itse ottamistaan valokuvista. (Aineisto 1j)	Lasten mediasuhteen rakentumisen tukeminen Mielenkiinnonkohteiden käsitteleminen	

Minä median käyttäjänä -alataitoon liittyvät toimintaohjeet liittyivät vahvasti lasten mediasuhteen rakentumisen tukemiseen. Kavin (2021) mukaan lasten mediasuhteen rakentumista voi tukea rohkaisemalla heitä erilaisen mediasisällön pariin. Edellä olevassa taulukossa on kolme toimintaohjetta, joissa jokaisen tavoitteena on tukea lasten mediasuhteen rakentumista, mutta myös käsitellä lasten mielenkiinnonkohteita, mikä on myös merkityksellistä medialukutaidon kehittämisessä.

6.1.2 Median tuottaminen

Toiseksi yleisin mediataito oli median tuottaminen. Median tuottamiseen liittyviä toimintaohjeita oli yhteensä 25 kappaletta. Aineistoomme kuuluvista toimintatuokioista yhdeksässä esiintyi vähintään yksi median tuottamiseen liittyvä toimintaohje. Median tuottamiseen liittyy neljä alataitoa: luova ilmaisu, vaikuttaminen, tiedon välittäminen ja minä median tuottajana. Näistä eniten korostui vaikuttamiseen liittyvien taitojen harjoittelu. Vaikuttamiseen liittyviä toimintaohjeita oli yhteensä 9 kappaletta. Lapsia rohkaistaan oman mielipiteen ilmaisemiseen ja vaikuttamaan asioihin. Yhdeksästä vaikuttamiseen liittyvistä toimintaohjeista osa liittyi oman mielipiteen ilmaisemiseen. Esimerkki kahdeksan kuvaa sitä, miten toimintatuokiossa opetetaan lapsille erilaisia keinoja ilmaista oma mielipide, sillä puhumisen lisäksi on olemassa muitakin tapoja ilmaista oma mielipide. Esimerkki yhdeksän kuvaa puolestaan toimintaohjetta, jonka myötä harjoitellaan oman mielipiteen kertomista.

”Reppu-Heppu ja Botti median mestareina -sarjan Vaikuttaminen –jaksossa Botti opettaa, kuinka lapsella on oikeus kertoa mielipiteensä ja olla mukana suunnittelemassa asioita. Botti kertoo myös keinoja, joilla oman mielipiteen voi kertoa, esim. puhumalla, kirjoittamalla, kuvaamalla.” (Esimerkki 8. Aineisto 1 f: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Vaikuttaminen)

”Lapset saavat valita oman lempiartistin tai -kappaleen. Kuunnellaan kappaleet kokonaan tai osittain vuorotellen. Lapset saavat kertoa omia ajatuksiaan niistä. Aikuinen ohjaa keskustelua niin, että se pysyy rakentavana.” (Esimerkki 9. Aineisto 4: Reppu-Hepun ja Botin levyraati)

Median tuottamisessa luova ilmaisu tarkoittaa lasten sanallisen, kuvallisen ja kehollisen ilmaisun tukemista monipuolisin keinoin hyödyntäen mediaa (Kavi, 2021). Luovaan ilmaisuun yhdistyi seitsemän toimintaohjetta. Esimerkin 10 toimintaohjeessa kannustetaan lapsia luovaan ilmaisuun oman äänimaiseman työstämisen avulla. Äänimaiseman työstämisen lisäksi luovaan ilmaisuun liittyvät toimintaohjeet ohjasivat tuottamaan erilaista mediaa, kuten elokuvia, mainoksia ja kuvia.

”Piirrä kuva mielikuvitusmaailmasta. Katso kuvaa ja mieti, miltä siellä voisi kuulostaa. Onko siellä liikennettä, ihmisiä, eläimiä, musiikkia tai hurjia sääilmiöitä? Laita puhelin tai tabletti kuvaamaan videota piirustuksesta ja tee sopivat äänet suullasi, soittimilla tai muilla esineillä.” (Esimerkki 10. Aineisto 1 e: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Luova ilmaisu.)

Toiminnassa, joka on kuvattu esimerkissä 11, kuvataan hyvin toimintaa, jossa lapset osallistuvat oman median tuottamisen eri vaiheisiin, kuten ideointiin, suunnitteluun ja toteuttamiseen. Aktiivinen osallistuminen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen mahdollistaa lasten vaikuttamisen.

”Ryhmä päättää yhdessä lyhytelokuvan aiheen. Lapsille jaetaan roolit, ja jokainen suunnittelee ja toteuttaa itse oman roolinsa sisällön. Kuka tai ketkä on näyttelijöitä ja millaiset roolivaatteet heillä on? Missä lyhytelokuva kuvataan? Tarvitaanko taustalle lavasteita? Aikuinen auttaa tarvittaessa, esimerkiksi käsikirjoittajaa/käsikirjoittajia lyhytelokuvan juonen kanssa. Lyhytelokuva kuvataan esimerkiksi tabletilla, ja valmisokuva katsotaan yhdessä. Lapsien kanssa voidaan järjestää esimerkiksi ensi-ilta, johon saapuu kutsuvieraita.” (Esimerkki 11. Aineisto 5: Reppu-Hepun ja Botin elokuvastudio)

Medialla on tärkeä tehtävä tiedon välittämisessä. Tiedon välittäminen -alataitoon yhdistyi viisi toimintaohjetta. Toimintatuokioilla lapset pääsevät kuvaamaan mainosvideoita ja leikkimään toimittajia, kuten esimerkissä 12. Leikkiessään toimittajia lapset saavat kokemuksen tiedon välittämisestä toisille samalla oppien

tärkeitä tiedon välittämisen periaatteita, kuten uutisten tekemisestä, kuten esimerkissä 13 kuvataan.

“Seuraavaksi lapset saavat olla päivän aikana pareittain toimittajia. Toimittajina lapset saavat kuvata itselleen mielenkiintoisia asioita.” (Esimerkki 12. Aineisto 10: Mediataitoviikko: Mitä pelkän äänen perusteella voi päätellä ja mitä toimittaja tekee?)

Videossa Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Tiedon välittäminen Botti opettaa, mistä uutisia voi kuunnella/katsoa sekä, miten uutiset syntyvät ja mikä niiden tavoite on. Botti kertoo, etteivät uutiset ole keksittyjä, vaan perustuu aina oikeaan tietoon. (Esimerkki 13. Aineisto 1g: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Tiedon välittäminen)

Lasten myönteisten käsitysten itsestä median tuottajina tukeminen liittyy minä median tuottajana -alataitoon. Esimerkissä 14 korostuu lasten kannustaminen median tekemiseen opettamisen kautta. Esimerkissä 15 korostuu puolestaan lasten itse tuottama media sekä erityisesti leikillisuus median tuottamisessa. Kavin (2021) mukaan kokeilevan ja leikinomaisen yhdessä tekemisen avulla mahdollistetaan lasten kiinnostuksen herääminen median tekemiseen.

”Jaksossa Reppu-Heppu ja Botti median mestareina –sarjan Luova ilmaisu Botti kertoo, kuinka mediasisällöt ovat aina jonkun tekemää. Hän kannustaa, että jokaisella on oikeus kokeilla tehdä eri tavoin mediaa.” (Esimerkki 14. Aineisto 5: Reppu-Hepun ja Botin elokuvastudio)

”Ryhmä menee saliin. Aluksi otetaan lämmittelyksi selfiehippa. Hippa yrittää ottaa muita kiinni, ja kun hippa saa kiinni, tulee pysähtyä paikoilleen. Kaverin voi pelastaa menemällä viereen ja ottamalla mielikuvituspuhelimella selfie kaverin kanssa. (Esimerkki 15. Aineisto 7: Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?)

Minä median tuottajana sisältää myös erilaisten mediasisältöjen tapahtumien leikkimistä. Esimerkin 16 toimintaohjeessa kannustetaan lapsia käyttämään luovuutta leikkien keksimiseen tutuista mediasisällöistä. Leikki on lapselle luontainen tapa toimia ja oppia. Pikku Kakkosen toimintatuokioissa on huomioitu leikillisuus, kuten edellä esimerkki 15 osoittaa.

”Videossa Reppu-Heppu ja Botti median mestareina -sarjan Minä median tuottajana -jaksossa Botti opettaa, miten median tekemisessä voi käyttää luovuutta ja miten, peleistä, ohjelmista ja kirjoista voi keksiä aiheita monille leikeille. Botti kannustaa keksimään tarinoita, jotka voi tallentaa esimerkiksi tabletilla.” (Esimerkki 16. Aineisto 1 h: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Minä median tuottajana)

6.1.3 Turvallinen toiminta mediaympäristöissä

Mediataidoista vähiten edustettuna oli turvallinen toiminta mediaympäristössä. Turvallinen toiminta mediaympäristössä jakautuu muiden mediataitojen tavoin neljään alataitoon, joita ovat turvallisuus, vastuullisuus, hyvinvointi ja hyvä vuorovaikutus. Näihin liittyviä toimintaohjeita esiintyi aineistossa yhteensä 16. Turvalliseen toimintaan mediaympäristöissä opettavaa toimintaa esiintyi aineistomme seitsemässä toimintatuokiossa.

Turvalliseen toimintaan kohdistuneista 16 toimintaohjeesta kuusi liittyi hyvinvointitaitojen vahvistamiseen. Hyvinvointitaidot mediakasvatuksen kontekstissa tarkoittaa Kavin (2021) mukaan omista mediakokemuksista keskustelemista ja mediakokemusten herättämien tunteiden ilmaisemista. Hyvinvointitaidot olivat edustettuina kolmessa toimintatuokiossa. Kahdella toimintatuokioilla vahvistettiin lasten tunnetaitoja yleisellä tasolla tutustumalla erityisesti pelon tunteeseen, kuten esimerkissä 17.

“Harjoitellaan, miten pelon voi piirtää pieneksi. Kysytään lapsilta, mitä he pelkäävät, jonka jälkeen lapset saavat piirtää pelkonsa pieneksi ja hassuksi.” (Esimerkki 17. Aineisto 8: Mediataitoviikko: Mitä tehdä, jos mediassa näkee jotain pelottavaa?)

Mediasisältöjen herättämien tunteiden tunnistaminen kuuluu myös hyvinvointi – alataitoon. Lasten kanssa ohjataan käymään keskustelua mediasisältöjen herättämistä tunteista kahdessa toimintaohjeessa, joista toinen kuvataan esimerkissä 18. Keskustelun apuna voi käyttää monipuolisia toimintatapoja, kuten piirtämistä.

“Jokainen piirtää paperille sellaisen ilmeen, joka parhaiten kuvastaa ohjelmasta herännyttä tunnetta. Ilmeet esitellään muille ja keskustellaan yhdessä siitä, miksi juuri sellaisia tunteita on herännyt jaksosta.” (Esimerkki 18. Aineisto 3: Reppu-Heppu & sohvaperunaraati)

Tunnetaitojen lisäksi hyvinvointitaitoihin liittyy olennaisesti hyvinvointitaitojen opettaminen, mikä oli huomioitu myös yhdessä toimintatuokiossa. Esimerkin 19 toimintaohjeessa kuvataan erään toimintatuokion sisältöä, jossa katsottu mediasisältö opettaa lapsille hyvinvoinnin kannalta merkityksellisistä asioista. Tällaisia asioita ovat muun muassa uni, ulkoilu ja liikunta, joiden merkitystä hyvinvoinnille Botti tuo esille. Esimerkissä 20 tuodaan esille myös termi

mediaähky, jolla on konkreettisia vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille, kuten katsottavassa mediasisällössä tulee ilmi, kun Reppu Heppu voi konkreettisesti pahoin.

“Reppu-Heppu ja Botti median mestareina sarjan Hyvinvointi –jaksossa Botti kertoo, kuinka ihmiset käyttävät mediaa eri tavalla. Botti opettaa, että mediankäytön lisäksi päivässä tulisi olla muitakin hyvinvoinnille merkityksellisiä asioita, kuten uni, ulkoilu ja liikunta.” (Esimerkki 19. Aineisto 1k)

“Katsotaan Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Hyvinvointi –jakso: videossa Reppu-Heppu ja Botti keskustelevat mediaähkystä ja liikaa pelaamisesta.” (Esimerkki 20. Aineisto 1k: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Hyvinvointi)

Turvallisuuteen liittyvät taidot yhdistyivät neljään toimintaohjeeseen. Toimintaohjeet jakautuivat siten, että kolme toimintaohjetta liittyi yhteen ja samaan toimintatuokioon ja yksi toimintaohje oli osa toista toimintaohjetta. Nämä neljä toimintaohjetta jakautuivat sisällöltään vielä niin, että kaksi toimintaohjetta sisälsi turvallisen ja ikätasaisen mediankäytön opettamisen ja kaksi muuta toimintaohjetta liittyi pelottavissa tilanteissa toimimisen opettamiseen.

Turvallisen ja ikätasaisen median käyttöä opetettiin keskustelemalla, kuten esimerkki 21 osoittaa, tai mediakasvatukseen suunnitellun mediasisällön avulla, kuten esimerkissä 22. Molemmissa toimintaohjeissa tavoitteena on ollut opettaa lapsille, että kaikki mediasisältö ei ole turvallisia lapsille. Toimintatuokioissa nousee esille aikuisen merkitys lasten turvallisen mediankäytön näkökulmasta. Mediasisältöjen turvallisuutta kuvastaa erilaiset ikärajamerkinnät, joista puhutaan esimerkissä 22.

“Keskustellaan, miten internetissä toimitaan? Ollaan niillä sivuilla tai niissä sovelluksissa, jotka aikuisen kanssa sovitaan.” (Esimerkki 21. Aineisto 8: Mediataitoviikko: Mitä tehdä, jos mediassa näkee jotain pelottavaa?)

“Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Turvallisuus –jaksossa Botti opettaa mediasisältöjen ikärajamerkinnöistä sekä niiden asettamisen merkityksestä. Lisäksi Botti kertoo, ettei omia tietoja kannata jakaa kenellekään.” (Esimerkki 22. Aineisto 1i: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Turvallisuus)

Toinen näkökulma turvallisuuteen liittyvistä taidoista on se, miten toimia, jos kohtaa mediassa jotain pelottavaa. Kaksi toimintaohjetta liittyi tähän. Molemmat toimintaohjeet kannustivat käydä lasten kanssa keskustelua siitä, mitä he voivat

tehdä, jos kohtaavat mediassa jotain pelottavaa – kertoa aikuiselle mediasisällön herättämistä tunteista, kuten esimerkissä 23 kuvataan.

“Kuunnelma Kapteeni Pelkopois – Internet: Isoäiti ja lapsenlapsi keskustelevat pelottavasta mediasisällöstä sekä siitä, mitä tehdä silloin, kun kohtaa Internetissä jotain pelottavaa sisältöä - turvautua aikuiseen.”
(Esimerkki 23. Aineisto 8: Mediataitoviikko: Mitä tehdä, jos mediassa näkee jotain pelottavaa?)

Seuraavassa taulukossa kuvaamme kahta turvalliseen toimintaan liittyviä alataitoja, vastuullisuus ja hyvä vuorovaikutus, jotka jäivät vähäiselle huomiolle Pikku Kakkosen toimintatuokioissa. Molempiin alataitoihin kohdistui kolme toimintaohjetta. Vastuullisuuteen liittyvissä toimintaohjeista yksi pohjautui medialaitteiden vastuullisen käyttämisen opettamiseen. Kaksi toimintaohjetta puolestaan liittyi tekijänoikeuksiin ja niistä opettamiseen. Kavi (2021) nostaa tekijänoikeuksista opettamisen tärkeäksi mediakasvatuksen tavoitteeksi turvallisen ja vastuullisen toiminnan näkökulmasta.

TAULUKKO 4. Vastuullisuus ja hyvä vuorovaikutus

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
“Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Vastuullisuus –jaksossa Botti kertoo, kuinka tärkeää on huolehtia medialaitteista ja, kuinka niitä tulisi käyttää toiset huomioiden. Lisäksi Botti kertoo, miten jokaisen on oikeus omiin teoksiin ja niiden julkaisuun on toisten kysyttävä lupa.” (Aineisto 1j) “Jos kaikki kuvaajat ja kuvissa esiintyvät henkilöt antavat luvan, voi kuvakokeelman lähettää, vaikka isovanhempien tai ystäväperheen ihailtavaksi!” (Aineisto 1j) “Katsotaan Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Vastuullisuus – jakso: videossa Reppu-Heppu ja Botti etsivät kadonnutta tablettia ja keskustelevat mediavälineiden huolehtimisesta.” (Aineisto 1j)	Medialaitteiden vastuullisen käyttämisen opettaminen Tekijänoikeuksista opettaminen Tekijänoikeuksista opettaminen Vastuullisen medialaitteiden käytön merkityksen ymmärtäminen	Vastuullisuus
“Reppu-Heppu ja Botti median mestareina sarjan Hyvä vuorovaikutus – jaksossa Botti opettaa, kuinka kenellekään ei saa lähettää ilkeitä viestejä eikä loukata ketään.” (Aineisto 1L) “Askartele seinälle kuva sinusta ja perheestäsi. Piirrä paperille erilaisia kivoja emojiä ja leikkaa ne irti. Niitä voi ohi mennessään laittaa viestiksi toisen perheenjäsenen kuvan päälle!” (Aineisto 1L) “Katsotaan Reppu-Heppu ja Botti median mestareina sarjan Hyvä vuorovaikutus –jakso: videossa Reppu-Heppu ja Botti riitelevät käyttäen emojiä ja keskustelevat viestien tulkinnanvaraisuudesta.” (Aineisto 1L)	Hyvään ja ystävälliseen vuorovaikutukseen ohjaaminen Ystävällisen vuorovaikutuksen harjoittelu Ystävälliseen vuorovaikutukseen kannustaminen	Hyvä vuorovaikutus

Hyvä vuorovaikutus nousi tavoitteeksi vain yhdessä toimintatuokiassa. Mediasisällön avulla lapsia ohjeistettiin hyvään ja ystävälliseen vuorovaikutukseen, kuten kivojen emoji viestien lähettämiseen perheenjäsenille.

6.2 Medialaitteet toimintatuokioiden osana

Toisessa tutkimuskysymyksessämme lähdimme tutkimaan, miten erilaisia medialaitteita käytetään Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatuissa Mediakasvatuksen toimintatuokioiden. Löysimme aineistosta neljä eri tapaa käyttää medialaitteita: 1) mediasisältöjen katsominen tai kuuntelu, 2) median tuottamisen väline, 3) tiedonhaun väline sekä 4) pelaamisen väline. Yhteensä

kaikista 78 toimintaohjeesta medialaitteita ohjattiin käyttämään 28 toimintaohjeessa.

Selkeästi yleisin tapa käyttää medialaitetta oli mediasisällön katsominen tai kuuntelu, ja se esiintyi yhteensä 19 toimintaohjeessa. Muita medialaitteiden käyttötapoja esiintyi huomattavasti vähemmän, median tuottamista kuudessa eri toimintaohjeessa, tiedonhankintaa kahdessa sekä pelaamista yhdessä toimintaohjeessa. Taulukossa 4 on kuvattu erilaiset medialaitteen käyttötavat ja redusoidut ilmaukset toimintaohjeen sisällöstä.

TAULUKKO 5. Erilaiset medialaitteen käyttötavat

Mediasisällön katselu tai kuuntelu (19)	Median tuottamisen väline (6)	Tiedonhaun väline (2)	Pelaamisen väline (1)
<i>Medialaitteella kuunnellaan lapsille tehty kuunnelma, joka kertoo mediasta (15)</i> <i>Medialaitteesta katsotaan/kuunnellaan lasten toivomaa sisältöä (2)</i> <i>Medialaitteesta katsotaan lapsille tuotettu ohjelma, jonka tehtävä on virittää aiheeseen (1)</i> <i>Medialaitteesta kuunnellaan kuunnelma, jonka sisällöstä on tarkoitus havainnoida ääniä (1)</i>	<i>Medialaitteella videokuvataan ja katsotaan oma elokuva (2)</i> <i>Medialaitteella valokuvataan (2)</i> <i>Medialaitteella videokuvataan piirustukseen itse tuotettu äänimaailma (1)</i> <i>Medialaitteella äänitetään jännittäviä ääniä (1)</i>	<i>Medialaitteella opetellaan hakemaan tietoa (1)</i> <i>Opetetaan, että medialaitteella voi hankkia tietoa (1)</i>	<i>Medialaitetta käytetään erilaisten taitojen opetteluun sovelluksella pelaten (1)</i>

Yleisin tapa käyttää medialaitteita oli katsoa tai kuunnella niiden avulla Pikku Kakkosen tuottamia ohjelmia. Useimmat näistä lapsille suunnatuista ohjelmista tai kuunnelmista, joita medialaitteesta katsottiin tai kuunneltiin, kertoivat opettavaisesti median eri alueista, kuten esimerkissä 24 kuvaillaan:

“Katsotaan Reppu-Heppu ja Botti median mestareina Tiedon välittäminen-jakso: videossa Reppu-Heppu ja Botti pohtivat, mikä tieto on oikeaa ja miten oikean tiedon erottaa valheellisesta.” (Esimerkki 24: Aineisto 1g: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Tiedon välittäminen)

Kahdessa toimintaohjeessa medialaitteesta katsottiin tai kuunneltiin lasten toivomaa sisältöä, yhdessä medialaitteesta ohjelman katsomisen oli tarkoitus virittää toimintatuokion aiheeseen ja yhdessä tarkoitus oli havainnoida

kuunnelmassa esiintyviä ääniä. Toimintaohjeissa ohjeistettiin tulkitsemaan mediasisältöjä monipuolisesti myös katsomalla ja kuuntelemalla erilaisia mediasisältöjä (Kavi, 2021). Pikku Kakkosen toimintatuokioissa mediasisältöjen katselu vaikutti tarkoituksenmukaiselta, koska se liittyi lähes aina osaksi toimintatuokion muita ohjeita tai tavoitteita. Mediasisällöt siis liittyivät vahvasti tuokion teemaan ja niiden tulkitseminen toimi usein virittäjänä tulevaan keskusteluun, kuten esimerkeissä 25 ja 26.

“Kuunnellaan kuunnelma Kapteeni Pelkopois – Internet: Isoäiti ja lapsenlapsi keskustelevat pelottavasta mediasisällöstä sekä siitä, että kaikki ei Internetissä ole totta.” (Esimerkki 25: Aineisto 8: Mediataitoviikko: Mitä tehdä, jos mediassa näkee jotain pelottavaa?)

“Lepakkoflikka haastatteli lapsia. Mitä haastattelu on? Haastattelussa saadaan tietoa kysymällä toiselta jotain ja kuuntelemalla vastaus. Alussa lapset saivat kuunnella, millaisia ääniä Lepakkoflikan yöradiosta kuului ja seuraavaksi tarvitaan samaa tarkkaavaisuutta. -- (Esimerkki 26: Aineisto 10: Mediataitoviikko: Mitä pelkän äänen perusteella voi päätellä ja mitä toimittaja tekee?)

Medialaitetta hyödynnettiin *median tuottamisen välineenä* kuudessa erillisessä toimintaohjeessa. Toimintaohjeissa medialaitetta käytettiin monipuolisesti sekä valokuvaamiseen, videointiin että äänimaailman äänittämiseen. Medialaitteen rooli oli dokumentoida lapsen ajattelua ja oppimista ryhmässä, kuten seuraavat esimerkit hyvin kuvaavat:

“Piirrä kuva mielikuvitusmaailmasta. Katso kuvaa ja mieti, miltä siellä voisi kuulostaa. Onko siellä liikennettä, ihmisiä, eläimiä, musiikkia tai hurjia sääilmiöitä? Laita puhelin tai tabletti kuvaamaan videota piirustuksesta ja tee sopivat äänet suullasi, soittimilla tai muilla esineillä!” (Esimerkki 27: Aineisto 1e: Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Luova ilmaisu)

“Ryhmä päättää yhdessä lyhytelokuvan aiheen. Lapsille jaetaan roolit, ja jokainen suunnittelee ja toteuttaa itse oman roolinsa sisällön. Kuka tai ketkä on näyttelijöitä ja millaiset roolivaatteet heillä on? Missä lyhytelokuva kuvataan? Tarvitaanko taustalle lavasteita? Aikuinen auttaa tarvittaessa, esimerkiksi käsikirjoittajaa/käsikirjoittajia lyhytelokuvan juonen kanssa.

Lyhytelokuva kuvataan esimerkiksi tabletilla, ja valmis elokuva katsotaan yhdessä. Lapsien kanssa voidaan järjestää esimerkiksi ”ensi-ilta”, johon saapuu kutsuvieraita.” (Esimerkki 28: Aineisto 5: Reppu-Hepun ja Botin elokuvastudio)

Kahden toimintatuokion ohjeessa medialaitetta käytettiin tiedonhaun välineenä. Esimerkit 29 ja 30 kuvaavat hyvin, kuinka medialaitteen avulla voidaan opettaa

jonkun tietyn tiedon hakemista tai sitä, että medialaitteen avulla voidaan päästä paikkoihin, joissa vierailu ei muuten sillä hetkellä olisi mahdollista (Kavi, 2021).

“Aikuisen kanssa voi etsiä netistä kuvia inspiraatioksi” (Esimerkki 29: Aineisto 7: Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?)

“Katsotaan video: Isot koneet: videossa esitellään paloautoja ja niiden toiminnallisia osia. Videon jälkeen lasten kanssa jutellaan siitä, kuinka medialaitteen avulla voi hankkia tietoa sellaisista asioista tai paikoista, joissa ei muutoin pääsisi käymään.” (Esimerkki 30: Aineisto 11: Mediataitoviikko: 112-päivä)

Pelaamisen välineenä medialaitetta käytettiin ainoastaan yhdessä toimintatuokion ohjeessa, joka oli ylimääräinen lisätehtävä. Pikku Kakkonen on tuottanut omia pelejä varhaiskasvatusikäisille sekä esi- ja alkuopetusikäisille, joiden pelaamiseen vinkataan toimintatuokion loppuksi (esimerkki 31).

“VINKKI! Jos lasten on mahdollisuus käyttää tabletteja, Pikku Kakkosen sovelluksesta löytyy pelattavaa. Peleissä saa käyttää erilaisia tekniikoita ja osa peleistä antaa vinkkejä arkeen, kuten Tellustajat ympäristönsuojeluun ja Reima Räiske tunteidenhallintaan. Eskarilaisille löytyy oma Pikku Kakkosen eskari -sovellus, jossa voi hausalla tavalla oppia uutta.” (Esimerkki 31: Aineisto 7: Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?)

7 POHDINTA

7.1 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tutkimustehtävämme oli selvittää, millaisia mediataitoja Pikku Kakkosen varhaiskasvattajien käyttöön tuottamat Mediakasvatuksen toimintatuokiot harjoittavat, ja miten medialaitteita niissä käytetään. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mediakasvatuksen toimintatuokioiden sisältöjä erittelemällä, millaisia mediakasvatukseen liittyviä tavoitteita toiminnasta nousee. Halusimme selvittää myös medialaitteiden käyttöä mediakasvatuksen toimintatuokioiden toimintaohjeissa, ja sitä, minkälaista toimintaa medialaitteiden ympärille oli koottu. OECD:n raportissa Jamet (2023) korostaa varhaiskasvatuksen roolia digitalisaation myötä ilmenneiden niin mahdollisuuksien kuin riskien puuttumisessa siitä syystä, koska yhä pienemmät lapset käyttävät erilaista digitaalista teknologiaa ja mediaa sekä tämä lasten käyttämä media laajenee edelleen iän myötä. Tästä syystä varhaiskasvatuksessa on tilaus mediakasvatukselle. Halusimmekin selvittää tarkemmin, mitä taitoja Pikku Kakkosen tuottamat Mediakasvatuksen toimintatuokiot harjoittavat nimenomaan varhaiskasvatuksen kontekstissa niiden ollessa varhaiskasvattajille suunnattuja. Viimeisimmässä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mediakasvatuksen velvoite on myös kasvanut muun muassa laaja-alaisten osaamisen tavoitteiden määrittelyssä ja nyt mediakasvatus sisältyy sekä osaksi monilukutaidon että digitaalista osaamisen tavoitteita.

Tutkimuksen aineistona oli Pikku Kakkosen varhaiskasvattajille suunnatut Mediakasvatuksen toimintatuokiot, ja tarkemmin niiden erilliset toimintaohjeet. Toimintaohjeita tuokioissa oli yhteensä 78 kappaletta. Analysoimme aineistoamme ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastaten teorialähtöisesti. Toimintatuokioiden analysointi osoitti sen, että toimintatuokioissa vahvistettiin kaikkia tarkastelemiamme mediataitoja: medialukutaitoa, turvallista toimintaa

mediaympäristöissä ja median tuottamista. Käytimme tulosten luokittelussa Kavin vuonna 2021 julkaisemaa Polkuja medialukutaitoon-oppaan jaottelua sen monipuolisuuden ja selkeyden vuoksi. Tästä johtuen teoriasta nousutta mediakriittisyys -termiä ei löydy tutkimustulostemme ylä- tai alaluokista, vaikka termi sisältyy oleellisesti yhdeksi medialukutaidon tavoitteeksi esittelemässämme aiemmassa tutkimuksessa (Potter, 2010; Buckingham, 2005; Kupiainen, 2002; Ruhala & Salokoski, 2008). Kuitenkin tuloksissa mediakriittisyys –termin sisältöä vastaavaa taitoa löytyy useasta medialukutaitoa vahvistavasta alataidosta, kuten mediasisältöjen tulkinta, median vaikutusten ymmärtäminen sekä tiedonhaku. Näiden kolmen edellä kuvatun tuloksissa olevan alataidon avulla tavoitellaan yhtä lailla mediasisältöjen ymmärtämistä, tulkitsemista sekä kriittistä arviointia, kuten mediakriittisyyden tavoittelee (Kavi, 2021; Buckingham, 2005, Potter, 2010). Tämän lisäksi mediakriittisyyttä kehittää median tuottamisen harjoittelu sekä tiedon etsiminen ja sen arviointi (Kavi, 2021). Nämä kaikki olivat laajasti edustettuina toimintatuokioiden sisällöissä harjoittaen tärkeää mediaan liittyvää taitoa: mediakriittisyyttä.

Toimintatuokioissa määrällisesti vahvimmin edustettuna ollut mediataito oli medialukutaito, jonka alaisuuteen on liitetty taidot tulkita mediasisältöjä, ymmärtää median vaikutuksia, käyttää mediaa tietolähteenä ja ymmärtää omaa median käyttöä (Kavi, 2021). Medialukutaitoon liittyviä toimintaohjeita oli yhteensä 37. Suurin osa näistä mediataitoon liittyvistä toimintaohjeista liittyi mediasisältöjen tulkintaan. Tätä painotusta tukee myös aiemmat tutkimukset. Muun muassa Potter (2004) korostaa medialukutaidon kehittämisen merkitystä erityisesti siksi, koska olemme jatkuvasti alttiina valtavalle määrälle tietoa. Vahvistamalla medialukutaitoa tuetaan lasten orastavia taitoja arvioida saamansa tietoa totuudenmukaisuutta ja luotettavuutta, suojautua harhaanjohtavalta mainonnalta ja median riskeiltä.

Tutkimuksessamme medialukutaitoa harjoiteltiin kolmea toimintatuokiota lukuun ottamatta kaikissa toimintatuokioissa jollakin tavalla. Medialukutaidon kehittäminen onkin erittäin tärkeää, koska media ja medialaitteet ovat tulleet jäädäkseen lasten maailmaan. Medialukutaitoa vahvistamalla voidaan kasvattaa lapsista aktiivisia ja vastuullisia median käyttäjiä, jotka osaavat käyttää mediaa turvallisesti, kriittisesti ja luovasti, kuten Salomaa (2023) pitää tärkeänä.

Median tuottamiseen liittyviä toimintaohjeita Pikku Kakkosen toimintatuokioissa oli seuraavaksi eniten. Kavi (2021) vertaa median tuottamisen kuuluvan osaksi medialukutaitoa siten, että median tuottaminen on ikään kuin kirjoittamista ja medialukutaito lukemista ja ymmärtämistä. Näiden kahden taidon sisällöt kietoutuvat toisiinsa toinen toistaan tukien, kuten perinteisessä luku- ja kirjoitustaidossakin, ja ne nostetaan rinnakkain yhtä tärkeiksi. Pikku Kakkosen toimintatuokioiden toimintaohjeissa oli 25 toimintaohjetta, jotka vahvistivat lasten median tuottamiseen liittyviä taitoja.

Median tuottamiseen liittyvät toimintaohjeet Pikku Kakkosen tuokioissa tavoittelivat lasten itseilmaisun rohkeutta. Tuokioissa median tuottamisen tarkoituksena on, että lapsi pääsee itse aktiivisesti tuottamaan mediaa, joko yksin tai ryhmänä, omista lähtökohdistaan ja ajatuksistaan käsin. Median tuottamisen taidossa toistuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus, 2022) linjaamat ajatukset itseilmaisuun ja vaikuttamiseen rohkaisevasta toimintakulttuurista sekä monipuolisesta teknologiaa hyödyntävästä ja lasta osallistavasta oppimisympäristöstä. Median tuottamisen alaluokat, vaikuttaminen ja luova ilmaisu sekä niiden sisältöalueet tukevat erinomaisesti opetussuunnitelmasta nousevia käsityksiä varhaiskasvatuksen monipuolisista toiminta- sekä oppimisympäristöistä. Lasten rohkaisu mielipiteen ilmaisuun sekä vaikuttamiseen liittyy myös kasvaminen kohti aktiivista ja kulttuurista osallistumista, kun lapselle opetetaan keinoja ilmaista omaa mielipidettään (Niinistö & Ruhala, 2007).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mediakasvatus kuuluu myös osaksi ”Minä ja meidän yhteisömme” osaamisen aluetta, jossa kerrotaan mediakasvatuksen tehtävän olevan varhaiskasvatuksessa tukea lasta itseilmaisuun yhteisössä ja toimimaan aktiivisesti, tutustumaan monipuolisesti erilaisiin medioihin, leikillisyyden kautta tuottamaan mediaa itse turvallisissa ympäristöissä sekä pohtimaan yhdessä aikuisten kanssa lasten mediamaailmaa ja sen todenperäisyyttä kriittisestikin. Sekä opetussuunnitelman linjaukset että Sintosen (2018) määritelmä siitä, että luovaa ilmaisua ja median tuottamista voi hyödyntää lasten ajatusten, ideoiden ja oivallusten esille tuomiseen sekä tiedon välittämiseen, toistuvat tutkimuksemme tuloksissa. Toimintaohjeissa rohkaistiin lapsia monipuolisesti ilmaisemaan omia mielipiteitään, keskustellen ymmärtämään toisten eriäviä mielipiteitä, luomaan

itse omaa mediaa omien ajatusten, ideoiden ja suunnitelmien kautta, ja aktiivisesti kokeilemaan erilaisen tiedon välittämistä esimerkiksi mainoksia tehden. Pikku Kakkosen toimintaohjeissa median monipuolinen tuottaminen tukee lapsen oppimista ja osallisuutta. Lapsi ei ole vain informaation saaja, vaan saa itse kokeilla, tutkia ja oppia mediasta mediaa käyttäen.

Mediataidoista turvallinen toiminta mediaympäristöissä jäi määrällisesti kahta muuta pääluokkaa huomattavasti pienemmäksi. Tutkimuksessamme turvallinen toiminta mediaympäristössä määriteltiin Kavin (2021) mukaisesti sisältävän turvallisuuden, vastuullisuuden, hyvinvoinnin ja hyvän vuorovaikutuksen näkökulmat. Teknologian kehitys ja digitaalisen median lisääntyminen ovat tuoneet moninaisia haasteita, jotka on hyvä huomioida varhaiskasvatuksen mediakasvatuksessa etenkin varhaiskasvatukseen osallistuvien vanhimpien lasten kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) mediakasvatuksen tehtäväksi määritellään tutustuttaa lapsia eri medioihin turvallisissa ympäristöissä. Rawkinsin (2023) mukaan erilaiset digitaaliset riskit ovat hyvin mahdollisia jo pienten lasten kohdalla. Tällaisia uhkia voi olla muun muassa verkkokiusaaminen ja sopimattomat mediasisällöt. Mediaan ja medialaitteiden käyttöön liittyy paljon erilaisia riskejä ja uhkia, eikä nollariskinen digitaalinen ympäristö ole koskaan mahdollinen (Rawkins, 2023). Tästä syystä erilaisiin riskeihin valmistautuminen sekä turvallisen toiminnan harjoittelu on tärkeää.

Turvalliseen toimintaan liittyviä taitoja harjoiteltiin yhteensä seitsemässä tuokiossa, mikä oli vähemmän kuin kahta muuta mediataittoa. Turvallisuuden näkökulma ei ollut läheskään yhtä vahvana esillä kuin medialukutaito tai median tuottaminen. Tärkeää kuitenkin on, että mediaan liittyviä turvataitoja harjoitellaan. Turvallisuuteen liittyvien taitojen taustalla on aina tietoisuus siitä, että pienillä lapsilla on rajallinen tietoisuus mediaan liittyvistä riskeistä eikä heillä ole vielä taitoja havaita riskejä ja suojautua niiltä (Rawkins, 2023). Koska medialaitteet yleistyvät jo yhä nuoremmilla lapsilla, alkaa olla aika keskittyä mediakasvatuksessa myös turvallisuuteen liittyviin taitoihin. Medialaitteen kautta tapahtuvaa kiusaamista käsittelee myös tänä vuonna ilmestynyt Katri Kirkkopellon kirja Piki ja villi vekotin. Vaikka luokittelumme mukaisesti turvalliseen toimintaan liittyviä toimintaohjeita ei esiintynyt montaa, on kuitenkin muistettava, että niin medialukutaidon ja median tuottamisen harjoittelu vahvistaa myös

lasten turvallista toimintaa erilaisissa mediaympäristöissä. Buckingham (2005) määritelmän mukaan medialukutaito on taitoja ja kykyjä, joiden avulla lapsi kykenee käyttää ja tulkita, myös kriittisesti, erilaista mediaa arjessaan. Kriittisen ajattelun myötä median käyttäjällä on mahdollisuus löytää luotettavat ja totuudenmukainen media kaiken muun joukosta, mikä väistämättä vaikuttaa myönteisesti turvalliseen toimintaan.

Toista tutkimuskysymystä varten analysoimme aineistomme aineistolähtöisesti ja selvitimme, miten medialaitteita käytetään osana Pikku Kakkosen toimintatuokioiden toimintaohjeita. Löysimme yhteensä neljä eri tapaa käyttää medialaitteita: median katsominen tai kuuntelu, median tuottamisen väline, tiedonhaun väline sekä pelaamisen väline. Halusimme selvittää medialaitteiden ja mediakasvatukseen suunnatun materiaalin yhteyttä. Tutkimuksessa selvisi, että medialaitetta käytettiin 78 toimintaohjeesta 28 ohjeessa eli suurin osa toimintaohjeista oli toteutettavissa ilman medialaitetta.

Salomaa ym. (2021) kertovat artikkelissaan mediakasvatuksen määrittelyn vaikeudesta. Salomaa ym. (2021) kertovat, että osa tutkijoista, kuten Buckingham (2002), linjaavat, ettei mediakasvatusta ja teknologian käyttöä tulisi sekoittaa keskenään. Sitten taas osa tutkijoista, kuten Vesterinen (2011), kertoo medially opettamisen olevan yksi mediakasvatuksen osa-alue. Yhdenmielisiä tutkijat ovat kuitenkin siitä, ettei pelkkä medialaitteen rooli opetuksessa tee siitä mediakasvatusta, vaan se vaatii tavoitteellista, vuorovaikutuksellista työtä, jonka tavoitteena on medialukutaidon kehittyminen.

Aineistoomme kuuluvissa Pikku Kakkosen toimintatuokioissa medialaitetta käytettiin eniten mediasisältöjen katsomiseen tai kuunteluun. Mediasisältöjä katsomalla tai kuuntelemalla tavoiteltiin niiden avulla oppimista tai niiden tulkitsemista ja moni mediasisällöistä joko kertoi opettavaisesti mediasta itsestään, median parissa työskentelevistä ammattiteistä tai muutoin viritti esimerkiksi tulevan tuokion teemaan. Tällöin mediasisältöjen katsominen ja kuuntelu ei ole vain median kuluttamista, vaan vastuullinen sisältö kehittää hyvin myös medialukutaitoa ja herättää ajattelemaan kriittisestikin toimien perusteltuna lisänä ohjattuihin mediakasvatuksen tuokioihin.

Medialaitetta hyödynnettiin myös median tuottamisen välineenä. Jos median katsomista voi vertauskuvallisesti ajatella lukemisena, median tuottamista voidaan ajatella kirjoittamisena (Kavi, 2021). Pikku Kakkosen

toimintatuokioissa medialaitetta käytettiin vähäisestä lukumäärästä huolimatta monipuolisesti ja lasten itseilmaisun, luovuuden ja ajattelun dokumentoinnin välineenä. Tällainen lähestymistapa median tuottamisen harjoitteluun tukee lapsen myönteistä käsitystä itsestään median tuottajana (Kavi, 2021). Yhdessä tekeminen ja vuorovaikutus olivat läsnä useassa ohjeessa, joissa medialaitetta käytettiin tuottamisen välineenä. Keskusteleavuuden ja yhteisöllisyyden nostavat esille myös Niinistö ja Sintonen (2007). Medialaitteen käyttäminen saatetaan mieltää herkästi yksin tehtäväksi ja toisia pois sulkevaksi toiminnaksi, mutta tulokset osoittavat, että median tuottamiseen laitetta käytettiin yhteistyössä ja lapsen itseilmaisua ja ajattelua kunnioittaen, juuri, kuten Niinistö ja Sintonenkin (2007) painottavat: yhdessä tekemällä lapsi pääsee osalliseksi monipuoliseen kokeilemiseen ja vuorovaikutukseen, jonka aikana tehdään yhdessä mediakulttuurisia valintoja ja ratkaisua kehittäen samalla kriittistä ajattelutaitoa ja vertaisryhmässä toimimista.

Tuloksista selvisi, että tiedonhakuun medialaitteita käytettiin kahdesti. Tiedonhakuun liittyvä kriittisyyden harjoittelu liittyy vahvasti medialukutaidossa tavoiteltavaan kriittiseen ajatteluun sekä mediasisältöjen tulkintaan, mutta osaltaan myös turvallisuuteen. Pikku Kakkosen tuokioiden toimintaohjeissa molemmat ohjeet liittyivät enemmänkin siihen, että median kautta voi oppia sellaisista asioista, joita ei muutoin pääse katsomaan, eikä niissä harjoiteltu kriittistä suhtautumista välittyneeseen tietoon.

Pelaamisen välineenä medialaitetta kehoitettiin toimintaohjeissa käyttämään ainoastaan kerran. Tässä annetussa lisätehtävässä kerrottiin Pikku Kakkosen omista peleistä. Pikku Kakkosen pelit ovat sisällöltään monipuolisia ja molempien ikäraja on PEGI3 eli sallittu kaiken ikäisille (<https://kavi.fi/ikarajat>). Varhaiskasvatuksessa on kaikissa tapauksissa noudatettava lasten suojelemiseksi asetettua kuvaohjelmalakia (Kavi, 2021). Pikku Kakkosen suosittelemat pelit ovat sisällöltään opettavaisia ja noudattavat annettua lakia.

7.2 Tutkimusetiikka

Tutkimuksen tekeminen perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, toisin sanoen tutkimusetiikkaan (Vilka, 2021). Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK, 2023) kuvailee hyvien tieteellisten käytäntöjen liittyvän tiedeyhteisön

tunnustamiin toimintatapoihin, kuten rehellisyyteen, huolellisuuteen ja tarkkuuteen niin tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja tulosten arvioinnissa. Tutkimuseettiset kysymykset kulkevat mukana jokaisessa tutkimuksen vaiheessa ja velvoittaa jokaista tutkijaa. Tässä tutkimuksessa olemme kiinnittäneet huomiota siihen, että avaamme tutkimusprosessin etenemisen sekä tulokset hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti. Vuori (2021) korostaa lisäksi tutkijan velvollisuutta reflektoida tekemiään valintoja, kertoa avoimesti ratkaisuksistaan sekä perustella ne. Olemme pyrkineet kiinnittämään huomiota pieniltäkin tuntuviin yksityiskohtiin. Erityisesti olemme kuvanneet tutkimusaineiston analyysiprosessin yksityiskohtaisesti luvussa viisi.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2023) mukaan hyvä tieteellinen käytäntö perustuu neljään peruseriaatteeseen: rehellisyyteen, vastuunkantoon arvostukseen ja luotettavuuteen. Olemme huolehtineet tutkimusetiikasta ja hyvästä tieteellisestä käytännöstä läpi tutkimusprosessimme. Rehellisyyden toteutumiseksi olemme koko tutkimusprosessin ajan olleet avoimia. Olemme kuvanneet tutkimusprosessia yksityiskohtaisesti ja perustelleet tekemämme valinnat. Näin ollen olemme varmistaneet, että lukijalla on mahdollisuus seurata, kuinka tutkimusprosessi on edennyt. Tavoitteenamme on ollut kuvata tutkimustuloksia avoimesti ja puolueettomasti mitään salaamatta (TENK, 2023).

Hyviin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK, 2023) mukaan vastuunkanto, joka tarkoittaa tutkijan velvollisuutta kantaa vastuu tieteellisestä toiminnasta koko toiminnan elinkaaren ajan. Tutkimuksessamme olemme kiinnittäneet huomiota tutkijan vastuuseen koko tutkimusprosessin ajan. Kannamme vastuun koko tutkimusprosessista, tutkimuksen tuloksista, niiden julkaisusta ja vaikutuksista.

Arvostuksella liittyen hyviin tieteellisiin käytäntöihin tarkoitetaan tutkijakollegoiden, tieteellisen toiminnan osapuolten, yhteiskunnan, ympäristön ja kulttuuriperinnön arvostamista (TENK, 2023). Tutkimuksessamme olemme tuoneet näkyviin muiden tutkijoiden ajatukset ja olemme tarkastelleet omia tutkimustuloksiamme niiden kautta. Vilka (2021) painottaa, kuinka toisten tutkijoiden töiden ja saavutusten hyödyntäminen tulee tehdä rehellisesti ja vilpittömästi. Tämän voi osoittaa muun muassa asianmukaisilla lähdeviittauksilla.

Olemme kiinnittäneet huomiota viitteiden oikeanlaiseen merkintään sekä tapaan, jolla tuomme niin toisten tutkijoiden kuin omat tutkimustuloksemme esille.

Vilka (2021) painottaa, että laadullisen tutkimuksen tärkein luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kohteena on tutkijan tekemät teot, valinnat ja ratkaisut. Tutkijan on pystyttävä perustelemaan tekemänsä valinnat ja miksi päätyi kyseisiin valintoihin (Vilka, 2021). Seuraavaksi arvioimme tutkimuksemme luotettavuutta.

7.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan tutkimuksen luotettavuutta on tarkasteltu perinteisesti validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden avulla. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on luvattu, ja reliabiliteetilla tarkoitetaan puolestaan sitä, onko tutkimustulokset toistettavissa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kyseisten käsitteiden käyttöä laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin kritisoitu lähinnä siitä syystä, että ne ovat syntyneet määrällisten tutkimusten myötä ja vastaamaan lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeisiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullisen tutkimuksen arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita ja on tärkeää nähdä luotettavuuden arviointi laajemmin kuin validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Tärkeintä on Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan arvioida tutkimusta kokonaisuutena. Myös Vilka (2021) korostaa, ettei laadullisessa tutkimuksessa ole mahdollista erottaa tutkimuksen toteutusta ja tutkimuksen luotettavuutta toisistaan.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti (Eskola & Suoranta, 1998). Laadullisessa tutkimuksessa arvioidaan ensisijaisesti tutkimuksen aikana tehtyjä tekoja, valintoja ja ratkaisuja, minkä vuoksi tutkijan on arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tehdyn valinnan kohdalla. Tästä syystä tutkimuksen luotettavuuden tärkein kriteeri on tutkija itse sekä hänen rehellisyytensä, kuten Vilka (2021) kirjoittaa. Aaltion ja Puusan (2020) mukaan selkeä, havainnollistava ja yksityiskohtainen tutkimusmenetelmien kuvaus parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Tässä tutkimuksessa olemme tavoitelleet mahdollisimman avointa ja yksityiskohtaista kuvausta koko tutkimusprosessistamme. Olemme pyrkineet kuvaamaan niitä tekoja ja valintoja, joita olemme tehneet tutkimusaiheen ja tutkimusmenetelmien valinnassa.

Olemme kuvanneet tarkoin myös muun muassa sen, miten tutkimustulokset on saatu ja miten niitä voi tulkita.

Aaltion ja Puusan (2020) mukaan laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein termiä siirrettävyys, jonka avulla pohditaan sitä, ovatko tutkimustulokset mahdollisesti siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön. Tutkimusaineistomme koostui yhdestätoista Pikku Kakkosen varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnatuista valmiista toimintatuokiosta. Yhdentoista toimintatuokion toimintatuokiokuvauksista muodostui yhteensä 78 toimintaohjetta, jotka muodostivat aineistomme. Toimintatuokiosuunnitelmat kuvauksineen ovat maksutta kaikkien saatavilla Pikku Kakkosen verkkosivuilla. Pikku Kakkosen verkkosivuilla on yhteensä 103 valmista toimintatuokiota, joista hyödynsimme yhtätoista toimintatuokiota tutkimuksemme. Tutkimuksen otanta olisi voinut olla huomattavasti suurempi, millä olisi ollut myönteinen vaikutus tutkimustulosten siirrettävyyteen. Koska kandidaatintutkielma on suhteellisen suppea tutkimus, teimme sen ratkaisun, että valitsimme tutkimuksemme aineistoksi vain tutkimuskysymyksemme kannalta olennaisimmat toimintatuokiot. 78:n toimintaohjeen aineiston koimme tarjoavan tarvittavan otannan kandidaatintutkielmaamme varten.

Vilkan (2021) mukaan jokainen laadullisesti toteutettu tutkimus on ainutkertainen, eikä sen vuoksi koskaan toistettavissa sellaisenaan. Eskola ja Suoranta (1998) määrittelevät toistettavuuden tarkoittavan sitä, että toiset tutkijat voivat tehdä samat tulkinnat samasta aineistosta. Jotta tämä on mahdollista, täytyy tutkimuksen vaiheet, omat päätelmät ja tulkinnat kuvata tarkasti ja havainnollistaen. Koemme, että olemme kyenneet kuvaamaan aineiston analyysimme vaihe vaiheelta yksityiskohtaisesti sekä tutkimustuloksemme havainnollistaen niitä esimerkkisitaattien ja taulukoiden avulla. Tutkimustuloksia olemme myös jäsentäneen Kavin Polkuja medialukutaitoon -oppaan avulla, jotta lukijan olisi helpompi jäsentää saatuja tutkimustuloksia.

7.4 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheet

Tässä tutkimuksessa avattiin Pikku Kakkosen tuottamia, varhaiskasvattajien käyttöön suuntaamien Mediakasvatuksen toimintatuokioiden sisältöjä pohtien niiden tavoittelemia mediataitoja. Samalla halusimme tutkia, miten medialaitteita

käytettiin tuokioiden osana. Varhaiskasvattajille tuotetaan työvälaineiksi paljon erilaista valmista aineistoa. Tutkimus tarjoaa tietoa varhaiskasvatuksessa työskenteleville juuri Mediakasvatuksen toimintatuokioiden sisällöistä ja tavoitteista suhteessa mediakasvatuksen tavoitteisiin. Tutkimuksen tärkein johtopäätös oli, että tuokiot tarjoavat monipuolisen mediataitoja kehittävän kokonaisuuden, jossa lapset pääsevät harjoittelemaan opetussuunnitelmissakin linjattujen monipuolisten työtapojen avulla kriittistä ja tiedostavaa medialukutaitoa, vaikuttamista ja itseilmaisua mediaa tuottamalla sekä erilaisia turvataitoja koskien sekä mediasisältöjä että mediassa vuorovaikuttamista muiden kanssa. Medialaitteiden rooli ei nouse tuokioissa hallitsevaksi, ja niiden käyttö on tavoiteltavien mediataitojen kautta perustelua.

Koska olemme olleet yhteydessä Pikku Kakkosen vastaavaan tuottajaan jo aineistoa hankkiessamme, tutkimuksen tulokset kiinnostavat sekä Pikku Kakkosen tuottajapuolta että tuokioiden tekijöitä, ja toivommekin heidän saavan arvokasta tietoa siitä, miten heidän tuottamansa tuokiot vastaavat varhaiskasvatukselle asetettuihin mediakasvatuksen tavoitteisiin.

Tutkimuksemme rajautuessa täysin tuokioiden toimintaohjeiden analysointiin, käyttäjäkokemusten kerääminen varhaiskasvatuksen ammattilaisilta itseltään olisi hyvä jatkotutkimuskohde. Pikku Kakkosen toimintatuokioita hyödyntäneiltä varhaiskasvatuksen ammattilaisilta voisi saada arvokasta tietoa, miten tuokiot varhaiskasvatuksen arjessa toimivat, ja nousisiko heiltä itseltään jotain toiveita koskien tuokioiden sisältöaluetta. Toinen tärkeä näkökulma jatkotutkimukseen olisi selvittää lasten mielipiteitä; kysyä mielipidettä tuokioiden sisällöstä lapsilta itseltään tuokioiden jälkeen tai heidän oppimistoiveitaan tai –kokemuksiaan liittyen mediaan, ja peilata saatuja tuloksia uudelleen tuokioiden sisältöön.

Lasten maailmaan media on tullut jäädäkseen. Medialaitteiden käyttö lasten kanssa herättää tunteita ja mielipiteitä sekä lapsiperheissä että lasten parissa työskentelevien keskuudessa, mutta itse mediakasvatus ja mediataidot ovat välttämättömiä taitoja lapsille heidän rakentaessa kuvaa ympäröivästä maailmasta.

LÄHTEET

- Aaltio, I. & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 169–180). Gaudeamus Oy.
- Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino.
- Buckingham, D. (2003). Media education and the end of the critical consumer. *Harvard Educational Review*, 73(3), 309–327.
<https://libproxy.tuni.fi/loginurl=https%3A%2F%2Fwww.proquest.com%2Fscholarly-journals%2Fmedia-education-end-critical-consumer%2Fdocview%2F212280236%2Fse-2%3Faccountid%3D14242>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Helenius, J., Salonen-Hakomäki, S-M. Vilkka H., Saaranen-Kauppinen, A. & Eskola, J. (2015). Teorian ja empirian vuoropuhelu tutkimuksessa: reflektioita ja ratkaisuja. Teoksessa S. Aaltonen & R. Högbäck (toim.), *Umpikujasta oivallukseen, reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (s. 191–217). Tampereen Yliopistopaino Oy.
https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99323/umpikujasta_oivallukseen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Hobbs, R. (2021). *Media literacy in action: questioning the media*. Rowman & Littlefield.
- Jamet, S. (2023). Making early childhood education and care responsive to digitalisation: A policy roadmap. Teoksessa OECD (2023), *Empowering Young Children in the Digital Age. Starting Strong*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/50967622-en>
- Juhila, K. (2021). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Haettu Joulukuu 12, 2023, osoitteesta

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (2021). *Polkuja medialukutaitoon – Opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen*. Haettu Tammikuu 13, 2024, osoitteesta https://www.mediataitokoulu.fi/polkuja_varhaiskasvatus.pdf
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 62–74). PS-kustannus.
- Kupiainen, R. (2002). Nalle Puhin kainalossa – lapset ja mediakulttuuri. Teoksessa S. Kotilainen (toim.), *Kohti viestintäkompetenssia - Tavoitteita ja käytäntöjä eri kouluasteilla*. Tampereen yliopistopaino.
- Kupiainen, R. (2007). Pienten lasten medialukutaito. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 15–22). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Kupiainen, R. (2009). Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä. Teoksessa S. Kotilainen (toim.), *Suhteissa mediaan* (s. 167–183). Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/37842/978-951-39-4750-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kupiainen, R. & Sintonen, S. (2009). *Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus*. Palmenia.
- Mertala, P. (2020). *Laaja-alaisen tieto- ja viestintäteknologiaosaamisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. <https://journal.fi/jecer/article/view/114121/67320?acceptCookies=1>
- Mertala, P. & Salomaa, S. (2016). Kasvatuskeskeinen näkökulma varhaisvuosien mediakasvatukseen. Teoksessa L. Pekkala, S. Salomaa & S. Spisak (toim.), *Monimuotoinen mediakasvatus* (s. 154–174). Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 1/2016. <https://oulurepo.oulu.fi/bitstream/handle/10024/22109/nbnfi-fe201702101529.pdf?sequence=1>
- Mustola, M. & Rissanen, M-J. (2022). Mediaympäristö. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus:*

- oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s. 222–229). (3. korjattu ja laajennettu painos.). Vastapaino.
- Niinistö, H. & Ruhala, A. (2007). Pienten lasten mediakasvatus. Teoksessa H. Kynäslahti, R. Kupiainen & M. Lehtonen (2007), *Näkökulmia mediakasvatukseen* (s. 123–135). Mediakasvatusseura.
<https://www.mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/ISBN978-952-99964-1-4.pdf>
- Niinistö, H. & Sintonen, S. (2007). MÄ KEKSIN! Tehdään yhdessä mediakulttuuria. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 23–30). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Opetushallitus (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Haettu Marraskuu 16, 2023, osoitteesta
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf
- Palsa, L. (2016). Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Teoksessa L. Pekkala, S. Salomaa & S. Spisak (toim.), *Monimuotoinen mediakasvatus* (s. 36–53). Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja 1/2016.
https://www.google.fi/books/edition/Monimuotoinen_mediakasvatus/l8VhDwAAQBAJ?hl=fi&gbpv=1&pg=PA4&printsec=frontcover
- Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (2007a). Mediakasvatuksen alkupoluilla – suunnittelun ja työskentelyn lähtökohtia. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 100–103). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (2007b). Pikku Kakkonen – 30 vuotta luotettavia lastenohjelmia. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 96–98). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2020). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Potter, W. J. (2004). *Theory of media literacy: A cognitive approach*. SAGE Publications, Incorporated.

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/reader.action?docID=99722>

1

- Potter, W. J. (2010). The stage of media literacy. *Journal of Broadcasting & Electronic media* 54 (4), 675-696.
https://web.archive.org/web/20170809092514id_/http://mysite.dlsu.edu.ph/faculty/marianog/publish/potter.pdf
- Rawkins, C. (2023). Protecting young children in digital environments. Teoksessa OECD (2023). *Empowering Young Children in the Digital Age. Starting Strong*. OECD Publishing, Paris.
<https://doi.org/10.1787/50967622-en>
- Ruhala, A. & Salokoski, T. (2008). Media muokkaa lapsen maailmankuvaa. Teoksessa A. Ruhala, M. Ritokoski & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt* (s. 19–23). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Ruhala, A., Ritokoski, M. & Niinistö, H. (2008). Mediakasvatus - mitä, miten ja miksi? Teoksessa A. Ruhala, M. Ritokoski & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 3 – Mediakasvatus, eettisyys ja uskonnolliset ilmiöt* (s. 25–28). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu Helmikuu 2, 2024, osoitteesta
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>
- Salokoski, T. (2007). Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsejäksi aikuisen tukemana. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediametkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 75–86). Mediakasvatuskeskus Metka ry.
- Salomaa, S. (2017). *Mediakasvatus kuuluu kuvaan varhaiskasvatuksessa: kokemusten jakamista ja toimintamalleja varhaisen mediakasvatuksen yhteiseen kehittämiseen*. Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Premedia.
- Salomaa, S., Mertala, P. & Karila, K. (2021). Varhaiskasvatuksen opettajien käsityksiä mediakasvatuksesta. *Journal of Early Childhood Education Research*, 10 (3), 240–268.
<https://journal.fi/jecer/article/view/114178/67377?acceptCookies=1>

- Salomaa, S. (2023). *Mediakasvatus osana varhaiskasvatuksen opettajien työtä ja koulutusta. Tulkintakehyksenä mediakasvatustietoisuus*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2992-1>
- Sintonen, S. (2018). Mediakasvatus varhaisvuosina: mukaan dynaamiseen esittämisen virtaan? Teoksessa V. Willman (toim.), *Mediakasvatuksen käsikirja*. United Press.
- Sommers-Piironen, J. & Hemilä, H. (2016). Oivalluksia eskarista! Varhaispedagogiikan kehittämistä lasten mediasuhteiden näkökulmasta. Teoksessa H. Mulari (toim.), *Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen* (s. 45–54). <https://tuhat.helsinki.fi/ws/portalfiles/portal/78538631/Solmukohtia.pdf>
- Suoninen, A. (2013). *Lasten mediabarometri 2013 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Haettu Marraskuu 24, 2023, osoitteesta <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö*. Haettu Maaliskuu 9, 2024, osoitteesta https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Uusitalo, N., Vehmas, S. & Kupiainen, R. (2011). *Naamatusten verkossa – Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Tampereen yliopisto.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Haettu Marraskuu 16, 2023, osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>
- Vilkkä, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. Ps-kustannus.
- Vuori, J. (2021). Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa J. Vuori (toim.), *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.
- Yleissopimus lasten oikeuksista 60/1991. Haettu Tammikuu 13, 2024, osoitteesta https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

LIITTEET

Liite 1: Tutkimuksen aineisto

Aineisto 1a-l: *Reppu-Hepun toimintavinkit mediakasvatukseen* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006030>

Aineisto 1a: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Mediasisältöjen tulkinta*. 2024. Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867299>

Aineisto 1b: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Median vaikutusten ymmärtäminen* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867294>

Aineisto 1c: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Media tietolähteenä* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867296>

Aineisto 1d: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Minä median käyttäjänä* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867290>

Aineisto 1e: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Luova ilmaisu*. 2024. Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867300>

Aineisto 1f: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Vaikuttaminen* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867292>

Aineisto 1g: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Tiedon välittäminen* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024. <https://areena.yle.fi/1-64867293>

- Aineisto 1h: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Minä median tuottajana* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024.
<https://areena.yle.fi/1-64867295>
- Aineisto 1i: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Turvallisuus* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024.
<https://areena.yle.fi/1-64867297>
- Aineisto 1j: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Vastuullisuus* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024.
<https://areena.yle.fi/1-64867298>
- Aineisto 1k: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Hyvinvointi* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024.
<https://areena.yle.fi/1-64867291>
- Aineisto 1l: *Reppu-Heppu ja Botti median mestareina: Hyvä vuorovaikutus* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Yle Areena. Viitattu 07.02.2024.
<https://areena.yle.fi/1-64867289>
- Aineisto 2: *Keksitään oma mainos Reppu-Hepun ja Botin avustuksella* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024.
<https://yle.fi/aihe/a/20-10005728>
- Aineisto 3: *Reppu-Heppu & sohvaperunaraati* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10005727>
- Aineisto 4: *Reppu-Hepun ja Botin levyraati* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10005730>
- Aineisto 5: *Reppu-Hepun ja Botin elokuvastudio* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10005733>
- Aineisto 6: *Suunnitellaan unelmien vapaapäivä Reppu-Hepun ja Botin kanssa* (2024). Pikku Kakkonen. Yle 15.01.2024. Viitattu 07.02.2024.
<https://yle.fi/aihe/a/20-10005734>

Aineisto 7: *Mediataitoviikko: Mitä kaikkea media voi olla?* (2022). Pikku Kakkonen. Yle 31.01.2022. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002070>

Aineisto 8: *Mediataitoviikko: Mitä tehdä, jos mediassa näkee jotain pelottavaa?* (2022). Pikku Kakkonen. Yle 31.01.2022. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002072>

Aineisto 9: *Mediataitoviikko: Mikä on mainos?* (2022). Pikku Kakkonen. Yle 31.01.2022. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002082>

Aineisto 10: *Mediataitoviikko: Mitä pelkän äänen perusteella voi päätellä ja mitä toimittaja tekee?* (2022). Pikku Kakkonen. Yle 31.01.2022. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002083>

Aineisto 11: *Mediataitoviikko: 112-päivä* (2022). Pikku Kakkonen. Yle 31.01.2022. Viitattu 07.02.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002085>